

Západočeská fakulta v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

Diplomová práce

Krajské volby v České republice

Předkládá: Bc. Světlana Budková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Krajské volby v České republice“ zpracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a potřebné odkazy na citace dle autorského zákona a obecných zvyklostí.

V Plzni 27. 8. 2018

.....
podpis

Poděkování:

Děkuji vedoucímu své diplomové práce JUDr. Tomáši Loudovi, CSc.

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Právní úprava voleb do zastupitelstev krajů na území České republiky	8
2.1.	Ústava České republiky	8
2.2.	Listina základních práv a svobod	8
2.3.	Ústavní zákon o vytvoření vyšších územně samosprávných celků	8
2.4.	Zákon o krajích (krajská zřízení)	9
2.5.	Zákon o volbách do zastupitelstev krajů	11
2.6.	Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o volbách do zastupitelstev krajů	12
2.7.	Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích	11
2.8.	Soudní řád správní	13
2.9.	Soudní judikatura ve věcech voleb do krajských zastupitelstev	14
3.	Jednotlivé instituty volebního procesu	14
3.1.	Principy krajských voleb	14
3.2.	Termín krajských voleb	15
3.3.	Aktivní a pasivní volební právo	16
3.4.	Volební orgány	21
3.4.1	Státní volební komise	22
3.4.2.	Ministerstvo vnitra	23
3.4.3.	Český statistický úřad	23
3.4.4.	Krajský úřad	25
3.4.5.	Pověřený obecní úřad	26
3.4.6.	Obecní úřad	27
3.4.7.	Starosta	27
3.4.8.	Okresková volební komise	27

3.5.	Kandidátní listiny a hlasovací lístky	30
3.5.1.	Kandidátní listiny	30
3.5.2.	Zmocněnec a jeho náhradník	32
3.5.3.	Projednání a registrace kandidátních listin	32
3.5.4.	Vzdání a odvolání kandidatury	34
3.5.5.	Hlasovací lístky	34
3.6.	Hlasování	35
3.6.1.	Volební okrsky	35
3.6.2.	Seznamy voličů	35
3.6.3.	Voličské průkazy	33
3.6.4.	Volební místnost	37
3.6.5.	Hlasování	37
3.7.	Zjišťování výsledků voleb	39
3.8.	Vyhlášení výsledků voleb, dodatečné volby, dodatečné hlasování	41
3.8.1.	Vznik a zánik mandátu zastupitele	42
3.9.	Volební kampaň	43
3.9.1.	Časové vymezení volební kampaně	44
3.9.2.	Pravidla transparentnosti volební kampaně	45
4.	Výsledky voleb do zastupitelstev krajů	49
5.	Sestavování krajských koalic a povolební uspořádání orgánů vyšších územně samosprávných celků (krajů)	52
6.	Soudní přezkum voleb do zastupitelstev krajů	55
6.1.	Ochrana aktivního volebního práva	56
6.2.	Ochrana pasivního práva při volbách do zastupitelstev	57
6.3.	Ústavní ochrana volební spravedlnosti	57
6.4.	Soudní judikatura ve věci krajských voleb	58

7.	Závěr	60
8.	Resümee	62
9.	Zdroje	64

1. Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou krajské volby, tedy volby do krajských zastupitelstev na území České republiky. Práce se nejprve snaží popsat zakotvení krajských voleb v právním řádu, a to primárně z pohledu ústavního práva, následuje popis zákonů a konečně judikatura soudů ve věci krajských voleb.

Velká část je věnována jednotlivým fázím a institucím v rámci volebního procesu, které vycházejí z *lex specialis* na úseku krajských voleb, kterým je zákon č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. Aby tato část nebyla pouze nudně popisná, snažím se v jednotlivých fázích upozornit i na veřejně známé skutečně nastalé situace, které mají přímou souvislost s volbami do krajských zastupitelstev, a které odhalily určité mezery ve stávající platné právní úpravě volebních zákonů.

Jedna z kapitol diplomové práce popisuje a stručně analyzuje samotné výsledky krajských voleb, a to v celé své novodobé historii od roku 2000 včetně, až k volbám zatím posledním, které se konaly v roce 2016.

Následně se věnuji fázi, která bezprostředně následuje po zjištění volebních výsledků. Tou je vyjednávání krajských koalic a finální ustanovení orgánů kraje. Zároveň nechybí stručná komparace krajských voleb v České republice s volbami do samosprávných krajů na území Slovenska.

Závěrem je popsána soudní ochrana krajských voleb a pro příklad jsou stručně popsány dva judikáty krajských soudů z roku 2000.

2. Právní úprava voleb do zastupitelstev krajů na území České republiky

2.1. Ústava České republiky

Základní právní postavení krajů, jakožto vyšších územně samosprávných celků, je zakotveno v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,¹ kde hlava sedmá (územní samospráva) především stanoví, že Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem. Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem. Členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zákon stanoví, za jakých podmínek se vyhlásí nové volby zastupitelstva před uplynutím jeho funkčního období.

2.2. Listina základní práv a svobod

V ústavním zákoně č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod² je zaručeno volební právo a přístup k voleným funkcím, a to v čl. 21:

- (1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.
- (2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.
- (3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.
- (4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

2.3. Ústavní zákon o vytvoření vyšších územně samosprávných celků

Ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územně samosprávných celků³ bylo k 1. lednu 2000 na území České republiky vytvořeno 14 vyšších územně samosprávných celků (s vymezením jejich území na okresech). Následně byly ústavními zákony v letech 2001

¹ zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

² zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

³ zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České Národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

a 2011 některé kraje přejmenovány. Dnešní názvy krajů a jejich sídla jsou: Hlavní město Praha, Středočeský kraj se sídlem v Praze, Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích, Plzeňský kraj se sídlem v Plzni, Karlovarský kraj se sídlem v Karlových Varech, Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem, Liberecký kraj se sídlem v Liberci, Královéhradecký kraj se sídlem v Hradci Králové, Pardubický kraj se sídlem v Pardubicích, Kraj Vysočina se sídlem v Jihlavě, Jihomoravský kraj se sídlem v Brně, Olomoucký kraj se sídlem v Olomouci, Moravskoslezský kraj se sídlem v Ostravě a Zlínský kraj se sídlem ve Zlíně. Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územně samosprávných celků rovněž stanovil, že hranice vyšších územních samosprávných celků lze měnit pouze zákonem.

2.4. Zákon o krajích (krajská zřízení)

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)⁴ zásadně určuje působnost a orgány krajů. Kraj je samostatně spravován zastupitelstvem kraje (dále jen "zastupitelstvo"); dalšími orgány kraje jsou rada kraje (dále jen "rada"), hejtman kraje (dále jen "hejtman") a krajský úřad. Orgánem kraje je též zvláštní orgán kraje (dále jen "zvláštní orgán") zřízený podle zákona. § 12 upravuje statut občana kraje (jedná se o osobu starší 18-ti let, která je státním občanem České republiky a je přihlášená k trvalému pobytu v některé obci nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje) a jeho práva, do nichž patří právo volit a být volen do zastupitelstva kraje, tedy výkon aktivního i pasivního volebního práva, a to za splnění podmínek stanovených zákonem (Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů).

V hlavně IV zákona o krajích, která se věnuje orgánům kraje vč. základního orgánů, který jako jediný na úrovni kraje vzniká v přímé volbě občanů tj. zastupitelstva, je striktně stanoven počet členů zastupitelstva dle počtu obyvatel kraje, kdy rozhodující je počet obyvatel vždy k prvnímu lednu roku, ve kterém se volby v kraji konají. Pojem obyvatel kraje je rozdílný s výše uvedeným pojmem občan kraje, kdy rozdíl tkví v tom, že obyvateli kraje jsou taktéž osoby mladší 18 – ti let, a to nejen občané České republiky, ale rovněž občané Evropské unie, kteří pobývají na území České republiky déle než 3 měsíce nebo cizinci s povoleným pobytem (trvalým i přechodným) či uděleným azylem.

Zákon o krajích rozděluje zastupitelstva krajů velikostně do tří kategorií. V kraji s počtem obyvatel do 600 tis. se volí 45 členů zastupitelstva, v kraji s počtem obyvatel nad 600 tis. do

⁴ zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení); In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

900 tis. se volí 55 členů zastupitelstva, v kraji s počtem obyvatel nad 900 tis. se volí 65 členů zastupitelstva. Počet členů zastupitelstva, který má být zvolen, zveřejní krajský úřad nejpozději do dvou dnů od jeho stanovení na své úřední desce a zároveň ve Věstníku.

Podmínky vzniku a zániku mandátu člena zastupitelstva stanovuje zvláštní zákon, kterým je opět zvonu zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů⁵. Zákon o krajích definuje výkon funkce člena zastupitelstva, která vzniká zvolením (resp. ukončením hlasování), jako funkci veřejnou, z níž mohou plynout určité výhody, např. na základě zákoníku práce⁶ při výkonu pracovněprávního či jiného obdobného vztahu. Jako příklad lze uvést, že zaměstnanci, který vykonává veřejnou funkci, může být ze strany zaměstnavatele poskytnuto pracovní volno až do výše 20 - ti pracovních dní v kalendářním roce.

Zákon o krajích řeší rovněž hypoteticky možnou vzniknuvší situaci, kdy by se orgán (zastupitelstvo) nebyl schopen usnášet, a to z důvodu poklesu počtu členů zastupitelstva pod polovinu a nemožnosti doplnění členů zastupitelstva z náhradníků. V takovém případě nepřísluší zastupitelstvu vykonávat vyhrazenou působnost, s výjimkou přijímání rozpočtových opatření a stanovení pravidel rozpočtového provizoria. Tuto skutečnost krajský úřad bezodkladně oznámí Ministerstvu vnitra. Klesne - li tedy počet členů zastupitelstva o polovinu, vyhlásí ministr vnitra nové volby ve lhůtě do 30- ti dnů od obdržení návrhu. Členové zastupitelstva vzniknuvší z nových voleb disponují mandátem pouze pro zbytek funkčního období. Obdobná situace nastává, jestliže se zastupitelstvo nesejde po dobu delší než 6 měsíců tak, aby bylo schopno se usnášet, nebo nezvolí-li hejtmana do 6 měsíců ode dne, kdy byl tento odvolán nebo se funkce vzdal, nebo do 6 měsíců ode dne ustavujícího zasedání. V takové případě Ministerstvo vnitra zastupitelstvo rozpustí. Nové volby ministr nevyhlásí, pokud by se konaly do půl roku od řádných krajských voleb. Proti rozhodnutí o rozpuštění zastupitelstva může kraj podat žalobu k soudu. Jelikož podání žaloby není vyhrazeno zastupitelstvu, v praxi by podání žaloby pravděpodobně schválila rada na základě zbytkové působnosti a hejtman (nebo jeho zástupce) žalobu podal.

⁵ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

⁶ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-12].

2.5. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů

Speciální právní úpravu v oblasti krajských voleb obsahuje zákon o č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů⁷. Funkční období zastupitelstev krajů je čtyřleté. Volby do zastupitelstev krajů se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí. Volby do zastupitelstev krajů vyhláší prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se uveřejňuje ve Sbírce zákonů. Za den vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se považuje den, kdy byla rozeslána částka Sbírky zákonů, v níž bylo rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů uveřejněno. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů upravuje termín konání voleb a taxativní výčet podmínek výkonu aktivního i pasivního volebního práva, tedy práva volit a být volen, a to včetně neslučitelnosti funkce člena zastupitelstva kraje.

Vznik a zánik mandátu, nastupování náhradníků a nové volby upravuje hlava šestá zákona o volbách do zastupitelstev krajů. Jak uvádí Cogan⁸ Zákon o volbách do zastupitelstev krajů vychází z principu poměrného zastoupení. Jde o volby všeobecné, je tedy voleno zastupitelstvo jako celek, dílčí nebo doplňovací volby právní úprava nepřipouští. V souladu s naší tradicí neimperativního mandátu nelze rozhodnout o odvolání člena zastupitelstva, tedy o předčasném zániku mandátu. Ve výjimečném případě dle čl. 10 zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, může být trvání mandátu člena zastupitelstva prodlouženo zákonodárcem, jestliže po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu podmínky na území České republiky neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, poté lze zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o 6 měsíců.

Zákon stanoví volební orgány včetně jejich pravomoci a působnosti. Tento zákon upravuje celý proces voleb, tedy podání kandidátních listin, hlasovací lístky, pravidla vedení volební kampaně, samotné hlasování, zjišťování výsledku hlasování a vyhlášení výsledků voleb. Hlava sedmá je věnována soudnímu přezkumu, hlava desátá přestupkům a jiným správním deliktům. Jednotlivým institutům volebních procesů a soudnímu přezkumu na úseku voleb do zastupitelstev krajů je podrobněji věnováno v dalších kapitolách.

⁷ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

⁸COGAN, Rudolf. Krajské zřízení. Praha: ASPI. 2004. ISBN 80-7357-041-6, s. 116

2.6. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o volbách do zastupitelstev krajů

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů se v § 59 odkazuje na prováděcí vyhlášku Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška“)⁹, Tato vyhláška stanoví v jednotlivých částech jednacích řádů Státní volební komise, způsob a postup ověřování způsobilosti pro výkon činnosti na úseku voleb, postup při úschově a archivaci hlasovacích lístků a další volební dokumentace. Přílohami vyhlášky jsou vzory: oznámení o době a místě konání voleb do zastupitelstva kraje, slib zapisovatele a členů okrskové volební komise, kandidátní listina pro volby do zastupitelstva kraje s přílohou (prohlášení kandidáta), hlasovací lístek pro volby do zastupitelstva kraje, zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje, osvědčení o zvolení členem zastupitelstva kraje, osvědčení o vykonané zkoušce, zápis o vykonané zkoušce, záznam o odmítnutí zápisu o průběhu a výsledku hlasování ve volebním okrsku Českým statistickým úřadem, průkaz člena Státní volební komise s fotografií, průkaz člena sekretariátu Státní volební komise, průkaz zaměstnance obce zařazeného do pověřeného obecního úřadu, průkaz člena okrskové volební komise, průkaz zapisovatele okrskové volební komise, zápis o průběhu a výsledku hlasování ve volebním okrsku s přílohou.

2.7. Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

Nelze opomenout rovněž zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích¹⁰, který upravuje mnoho dílčích otázek v procesu konání voleb do zastupitelstev krajů. Jako příklad lze uvést otázku, kterou uvádí stanovisko Ministerstva vnitra¹¹ kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev krajů mohou podávat registrované politické strany a politická hnutí, jejichž činnost nebyla pozastavena, a jejich koalice; za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a

⁹ 152/2000 Sb., VYHLÁŠKA Ministerstva vnitra ze dne 9. června 2000 o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-12].

¹⁰ zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

¹¹ Ministerstvo vnitra ČR. Informace o podmínkách kandidatury ve volbách do zastupitelstev krajů konaných v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/volby-volby-do-zastupitelstev-kraju.aspx> [vid. 2018-08-10].

stanoví její název. Registrovanou politickou stranou a politickým hnutím pro tyto účely se rozumí registrace provedená Ministerstvem vnitra ve smyslu zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

¹²Zákon o sdružování v politických stranách obsahuje další normy, vztahující se k volbám obecně, a to např. ve věci pozastavení či rozpuštění činnosti strany a hnutí, kdy toto nelze učinit v době ode dne vyhlášení řádných voleb do zastupitelstev krajů až do desátého dne po posledním dni těchto voleb, a to však za předpokladu že aktivně svojí činností necílí na odstranění demokratického základu státu, lidských práv a svobod. V § 19h zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích je zakotvena povinnost stran a hnutí předložit každoročně do 1. dubna Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí výroční finanční zprávu, která zahrnuje mimo jiné výdaje na volby členěné podle jednotlivých druhů voleb, kterých se strana a hnutí zúčastnily v daném kalendářním roce. Oproti tomu dle § 20 zákona má strana a hnutí, za podmínek stanovených tímto zákonem, nárok na státní příspěvek na činnost, který zahrnuje stálý příspěvek a příspěvek na mandát, jestliže byl zvolen alespoň jeden člen zastupitelstva kraje na kandidátní listině konkrétní strany či hnutí nebo byl zvolen za stranu a hnutí na kandidátní listině koalice ve volbách do zastupitelstva kraje, a to ve výši 250 tis. Kč ročně po celé volební období. Není-li na uprázdněný mandát člena zastupitelstva kraje náhradník v průběhu volebního období, příspěvek na mandát straně nebo hnutí nenáleží. V roce konání voleb do zastupitelstva kraje se propočítávají roční státní příspěvky za každé volební období zvlášť. Straně a hnutí náleží měsíčně jedna dvanáctina propočteného ročního státního příspěvku. V měsíci konání voleb obdrží strana a hnutí státní příspěvek propočtený z výsledků voleb toho volebního období, jehož výše bude pro stranu a hnutí výhodnější. Dojde-li k novým volbám do zastupitelstva kraje, náleží straně a hnutí roční stálý příspěvek, příspěvek na mandát ještě za měsíc, v němž došlo k novým volbám do zastupitelstva kraje. Uprázdni-li se mandát člena zastupitelstva kraje a na uprázdněný mandát není náhradník, náleží roční příspěvek na mandát v poměrné části ještě za měsíc, v němž tato skutečnost nastala.

2.8. Soudní řád správní

Soudní ochraně ve věcech volebních se věnuje zákon č. 150/2002 Sb. soudní řád správní¹³, a to v díle 4, konkrétně pak v § 88 - 93, kde je zaručena soudní ochrana na úseku voleb ve

¹² zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

¹³ zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10]

věcech seznamu voličů, ochrana ve věcech registrace, neplatnost voleb a hlasování, ochrana ve věcech zániku mandátu.

Soudnímu přezkumu na úseku voleb do zastupitelstev krajů bude věnována samostatná kapitola.

2.9. Soudní judikatura ve věcech voleb do zastupitelstev krajů

V České republice se první volby do zastupitelstev krajů konaly v roce 2000. V tento okamžik poslední a v pořadí páté krajské volby se uskutečnily v roce 2016. V mezidobí nebylo vydáno mnoho judikátů, které by se přímo dotýkaly otázky soudního přezkumu voleb do zastupitelstev krajů, ovšem bylo vydáno již mnoho soudních rozhodnutí, které se týkají např. základních principů volebního práva či činnosti politických stran, jež se samozřejmě úzce dotýkají i otázky krajských voleb.

3. Jednotlivé instituty volebního procesu

Jednotlivé instituty procesu krajských voleb vycházejí především ze speciálního a již zmíněného zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů.

3.1. Principy krajských voleb

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů¹⁴ stanoví, že funkční období zastupitelstev krajů je čtyřleté a volby se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásad poměrného zastoupení. V zásadě pokud jde o délku funkčního období a způsob hlasování, zákon o volbách do zastupitelstev krajů pouze převzal ustanovení Ústavy v čl. 102, odst. 1. Naopak až zákon o volbách do zastupitelstev krajů nově stanoví zásadu poměrného zastoupení.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů v Hlavě I. (obecná ustanovení) zakotvuje znaky demokratických voleb. Jak uvádí Antoš na str. 20¹⁵ lze konstatovat, že přinejmenším všeobecnost, rovnost, přímota a tajnost patří podle *communis opinio doctorum* mezi základní principy voleb. Rovněž tento autor uvádí, že¹⁶ nutnou podmínkou je také zásady vlády na čas, která se projevuje především v pravidelném konání voleb.

¹⁴ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

¹⁵ ANTOŠ, Marek. PRINCIPY VOLBY České republiky. Praha: Linde Praha. 2008. ISBN 978-80-7201-734-8., s. 20

¹⁶ ANTOŠ, Marek. PRINCIPY VOLBY České republiky. Praha: Linde Praha. 2008. ISBN 978-80-7201-734-8., s. 19

V případě užitého termínu *zásada poměrné zastoupení*, se jedná o volební systém, který zákonodárce zvolil pro rozdělení mandátů v zastupitelstvech krajů. Stručné vysvětlení přináší například Lebeda: ¹⁷ Volebních systémů existuje v nejrůznějších podobách celá řada. Snad nejčastěji se setkáváme s dělením volebních systémů na většinové a poměrné. Toto staré a jednoduché dělení dodnes docela dobře slouží k porozumění principiálním rozdílům. Je ale nezbytné oba pojmy dobře pochopit a správně užívat. Dále T. Lebeda systémy definuje takto ¹⁸ pokud všechna křesla, která jsou v sázce, získá vítěz, popř. vítězové, jedná se o většinový systém. Pokud si mandáty mezi sebe kandidáti či strany rozdělí v určitém poměru, který vychází z počtu hlasů, jež získali, jde o poměrný systém.

Hlubší vyjádření systému uvádí znovu Antoš¹⁹ poměrné zastoupení – v ideální, nedosažitelné podobě – znamená takové složení volebního orgánu, které přesně odpovídá rozložení odevzdaných hlasů. Povaha tohoto práva je tedy převážně kolektivní. Ani v systému poměrného zastoupení volič nemůže požadovat, aby byl na základě svého jediného hlasu pro kandidáta či stranu zastoupen v parlamentu; pak by nešlo o reprezentativní, ale přímou demokracii. Přiměřeně velká skupina voličů, kteří hlasovali ve prospěch určitého subjektu, však v poměrném systému toto právo na zastoupení má.

3.2. Termín krajských voleb

Dle zákona o volbách do zastupitelstev krajů²⁰ § 3 odst. 1 volby do zastupitelstev krajů vyhláší prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se uveřejňuje ve Sbírce zákonů. Za den vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se považuje den, kdy byla rozeslána částka Sbírky zákonů, v níž bylo rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů uveřejněno. Od data konání voleb do zastupitelstev krajů se vypočítávají další lhůty, jako například dle § 26a odst. 2 zákona²¹ počátek lhůty pro podání žádosti o vydání voličského průkazu v listinné podobě s úředně ověřeným podpisem voliče, v elektronické podobě podepsané uznávaným elektronickým podpisem voliče, v elektronické podobě zasláné prostřednictvím datové schránky, osobně). Tato lhůta končí osobním

¹⁷ LEBEDA, Tomáš. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Nakladatelství Karolinum.2008. ISBN 978-80-246-1523-3., s. 10

¹⁸ LEBEDA, Tomáš. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Nakladatelství Karolinum.2008. ISBN 978-80-246-1523-3., s. 11

¹⁹ ANTOŠ, Marek. PRINCIPY VOLBY České republiky. Praha: Linde Praha. 2008. ISBN 978-80-7201-734-8., s. 20

²⁰ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

²¹ Ministerstvo vnitra ČR. VOLBY DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ konané ve dnech 7. a 8. října 2016 Harmonogram úkolů a lhůt. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/harmonogram-kraje-pdf.aspx> [vid. 2018-08-10].

podáním u obecního úřadu do okamžiku uzavření stálého seznamu nebo podáním doručeným nejpozději 7 dnů přede dnem voleb obecnímu úřadu.

Dle § 3 odst. 2 se volby do zastupitelstev krajů konají ve 2 dnech, kterými jsou pátek a sobota. Hlasování začíná ve 14.00 hodin a končí ve 22.00 hodin prvního dne voleb. Druhý den voleb začíná hlasování v 8.00 hodin a končí ve 14.00 hodin.

Mimo roku 2000, kdy se konaly první volby do zastupitelstev krajů v České republice, byly krajské volby v letech 2004, 2008, 2012 a 2016 spojeny s konáním prvního kola voleb do třetiny Senátu Parlamentu České republiky.

3.3. Aktivní a pasivní volební právo

Popsáno již bylo základní vymezení práva volit a být volen do zastupitelstev krajů, které je zakotveno v Listině základních práv a svobod a v Ústavě.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů²² v § 4 odst. 1 stanoví, že právo volit do zastupitelstva kraje má státní občan České republiky, který alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náleží do územního obvodu kraje, (dále jen "volič"). Voličem je každý občan kraje, který dosáhl věku 18 let a nemá překážku výkonu volebního práva (§ 4 odst. 2), tedy zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody, nebo omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva. Možnost kandidovat do zastupitelstva kraje (právo být volen) má každý volič, u kterého nenastala překážka volebního práva. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů v § 5 odst. 2 stanoví, že funkce člena zastupitelstva kraje je neslučitelná:

a) s funkcí vykonávanou na ministerstvu, jiném ústředním orgánu státní správy nebo na orgánu státní správy s celostátní působností, obsazovanou volbou, jmenováním nebo ustanovováním,

b) s funkcí vykonávanou zaměstnancem kraje, zařazeným do krajského úřadu, zaměstnancem obce, zařazeným do obecního úřadu, nebo zaměstnancem jiného než ústředního orgánu státní správy, nejde-li o orgán s celostátní působností, jsou-li tyto funkce obsazovány volbou, jmenováním nebo ustanovováním,

c) s funkcí statutárního zástupce právnické osoby zřízené nebo založené krajem, anebo v níž má kraj majetkovou účast.

²² zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Funkce člena zastupitelstva kraje je neslučitelná podle odstavce 2 písm. b) zákona jen tehdy, vykonává-li zaměstnanec příslušnou funkci na orgánu, jehož územní působnost se alespoň zčásti kryje s územní působností tohoto kraje.

Prakticky není vyloučeno, že volič (nenastala-li u něj překážka volitelnosti), který vykonává funkci neslučitelnou s funkcí člena zastupitelstva kraje, kandiduje v krajských volbách. Získá-li však v krajských volbách mandát člena zastupitelstva kraje (§ 33, odst. 1, zákon č. 129/2000, o krajích²³; mandát člena zastupitelstva vzniká zvolením; ke zvolení dojde ukončením hlasování) např. ředitel Zdravotnické záchranné služby Plzeňského kraje, příspěvkové organizace (statutární zástupce právnické osoby zřízené nebo založené krajem), je třeba postupovat v souladu s § 48 odst. 5, zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů²⁴, a to tak, že příslušné zastupitelstvo kraje nevysloví zánik mandátu na ustavujícím zasedání, ale umožní takto zvolenému členu zastupitelstva kraje, aby do 3 dnů po ustavujícím zasedání učinil právní úkon směřující k odstoupení z funkce, která je důvodem neslučitelnosti, nebo ke skončení pracovního poměru, který je důvodem neslučitelnosti. Pokud člen zastupitelstva kraje nepředloží do 3 měsíců po ustavujícím zasedání příslušnému zastupitelstvu kraje doklad o tom, že důvod neslučitelnosti funkcí pominul, postupuje zastupitelstvo kraje podle odstavce 3 zákona, tj. mandát člena zastupitelstva kraje zaniká okamžikem, kdy to vysloví příslušné zastupitelstvo kraje z důvodu neslučitelnosti funkce. Pokud by zastupitelstvo kraje bylo v této věci nečinné nebo se v dané věci zániku mandátu neusneslo, požádá ministr vnitra neprodleně o svolání mimořádného zasedání zastupitelstva kraje, které se uskuteční nejpozději do 30 dnů od doručení jeho žádosti. Není-li zániku mandátu dosaženo na tomto mimořádném zasedání zastupitelstva kraje, zaniká mandát člena zastupitelstva kraje okamžikem, kdy to vysloví ministr vnitra.

Ještě složitější je situace, kdy jde o neslučitelnost funkce člena zastupitelstva s funkcí dle § 5 odst. 2, písm. a), tj. s funkcí vykonávanou na ministerstvu, jiném ústředním orgánu státní správy nebo na orgánu státní správy s celostátní působností, obsazovanou volbou, jmenováním nebo ustanovováním, tedy funkcí představeného státního zaměstnance dle zákona č. 234/2014

²³ zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení); In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

²⁴ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Sb. o státní službě (služební zákon)²⁵. Dle stanoviska Sekce pro státní službu Ministerstva vnitra České republiky je konstatováno²⁶ Vzhledem ke skutečnosti, že zákon o státní službě a zákony o volbách do zastupitelstev územních samosprávných celků upravují problematiku slučitelnosti funkcí nejednotně, je nutné vycházet ze skutečnosti, že zákonodárce hodlal v případě slučitelnosti funkce člena zastupitelstva územního samosprávného celku a funkce ve služebním úřadu zachovat účinky právní úpravy všech výše uvedených zákonů. Tento materiál konkrétně rozvíjí případy neslučitelnosti výkonu státní služby ve služebním poměru s funkcemi členů zastupitelstev obcí a krajů. V zásadě lze uvést dva případy (z hlediska okamžiku vzniku neslučitelnosti). V prvním případě, jde-li o neuvolněnou funkci člena zastupitelstva kraje (tedy funkci řadového zastupitele), která vznikla před vznikem služebního poměru představeného, není překážkou vzniku tohoto služebního poměru, je však neslučitelná s výkonem státní služby na služebním místě představeného (vzhledem ke zvláštní úpravě obsažené v zákoně o volbách do zastupitelstev krajů). V druhém případě, vznikla-li funkce neuvolněného člena zastupitelstva kraje až po vzniku služebního poměru představeného, je tato funkce neslučitelná s výkonem státní služby na služebním místě představeného. Funkci neuvolněného člena zastupitelstva kraje tak může představený vykonávat pouze za podmínky, že nebude vykonávat státní službu.

V této souvislosti lze připomenout mediálně známý případ předsedkyně Energetického regulačního úřadu Dany Drábové²⁷ (jde o funkci představeného státního zaměstnance), která v krajských volbách v roce 2016 získala mandát zastupitelky Středočeského kraje. Přestože Zastupitelstvo Středočeského kraje hlasováním nezařadilo na program zasedání zastupitelstva projednání zániku mandátu člena zastupitelstva, tedy záležitostí se odmítlo zabývat, Dana Drábová z důvodu neslučitelnosti funkcí nakonec na mandát zastupitelky sama rezignovala. Vzhledem ke skutečnosti, že rezignaci Dany Drábové předcházela veřejná diskuse o nejednotnosti právních úprav volebních zákonů do zastupitelstva územní samosprávy se služebním zákonem, dle

²⁵ zákon č. 130/2000 Sb., zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-06].

²⁶ Ministerstvo vnitra ČR. Podmínky kandidatury státních zaměstnanců ve volbách do krajských a obecních zastupitelstev. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21985111&doctype=ART> [vid. 2018-08-10].

²⁷ Aktuálně.cz. Drábová rezignuje na post středočeské zastupitelky. Dohodla se na tom s Chovancem. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/drabova-rezignuje-na-post-stredoceske-zastupitelky-dohodla-s/r~de30f8f8452111e790040025900fea04/?redirected=1535658993>. [vid. 2018-08-13].

PR 13-14/2017²⁸ skupina poslanců napříč politickým spektrem předložila Poslanecké sněmovně k projednání návrh novely zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů (sn. tisk č. 1127) – „VolKr“. Podle předkladatelů je platná právní úprava neslučitelnosti funkce člena zastupitelstva kraje s funkcí vykonávanou na ministerstvu, jiném ústředním orgánu státní správy nebo na orgánu státní správy s celostátní působností, obsazovanou volbou, jmenováním nebo ustanovováním, značně komplikovaná a vyvolávající výkladové nejasnosti. Návrh vzešel ze společného jednání ministra vnitra Milana Chovance a představitelů hnutí STAN včetně předsedkyně Energetického regulačního úřadu Dany Drábové. Navržená novelizace by měla odstranit nedostatky právní úpravy tím, že navrhuje vypustit § 5 odst. 2 písm. a) VolKr. Právní úprava v této oblasti by tak odpovídala právní úpravě neslučitelnosti funkce člena zastupitelstva obce podle zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Ve vztahu ke služebnímu poměru státních zaměstnanců bude neslučitelnost funkcí řešena pouze zákonem o státní službě („StSluž“), který v § 33 odst. 1 písm. v) stanoví, že do služebního poměru nelze přijmout člena zastupitelstva územního samosprávného celku, který je pro výkon funkce dlouhodobě uvolněn. Podle § 33 odst. 4 StSluž nastane-li po přijetí do služebního poměru překážka spočívající ve výkonu funkce uvolněného člena zastupitelstva územního samosprávného celku, má to za následek pozastavení výkonu služby. Ve vztahu k pracovnímu poměru zákoník práce žádnou právní úpravu neslučitelnosti funkce člena zastupitelstva územního samosprávného celku neobsahuje. Podle § 200 ZPr přísluší zaměstnanci od zaměstnavatele pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu k výkonu veřejných funkcí, občanských povinností a jiných úkonů v obecném zájmu, pokud tuto činnost nelze provést mimo pracovní dobu. Ustanovení § 201 odst. 2 ZPr pak stanoví, že výkonem veřejné funkce je mimo jiné např. výkon funkce člena zastupitelstva územního samosprávného celku. U neuvolněného člena zastupitelstva kraje tedy neslučitelnost s funkcí vykonávanou na ministerstvu, jiném ústředním orgánu státní správy nebo na orgánu státní správy s celostátní působností nebude dána. U uvolněného člena zastupitelstva kraje, který je státním zaměstnancem ve služebním poměru, bude neslučitelnost funkcí řešena pouze zákonem o státní službě, tedy v případě, že zvolení do funkce uvolněného člena zastupitelstva nastane až po přijetí do služebního poměru, dojde k pozastavení výkonu služby po dobu výkonu funkce uvolněného člena zastupitelstva. V případě uvolněného člena zastupi-

²⁸ Právní rozhledy 13-14/2017, s. II, In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptem-brg5pxa4s7gezv6mjul5zv62ljobqq&groupIndex=0&rowIndex=0> [vid. 2018-08-11].

telstva, který je zaměstnancem v pracovním poměru, bude výkon funkce uvolněného člena zastupitelstva představovat překážku v práci z důvodu výkonu veřejné funkce. V případě přijetí této změny zákona bude u uvolněného člena zastupitelstva kraje, který je státním zaměstnancem ve služebním poměru, neslučitelnost funkcí řešit pouze zákon o státní službě. U neuvolněného člena zastupitelstva kraje neslučitelnost s funkcí v ústředních orgánech státní správy nebude již dána. Vláda na své schůzi dne 26. 6. 2017 posoudila předmětný návrh a vyslovila s ním souhlas, návrh byl postoupen do Poslanecké sněmovny, kde z důvodu konání voleb do Poslanecké sněmovny, v říjnu 2017, bylo jeho projednání ukončeno s koncem volebního období.

Výše uvedená novelizace zákona by dle mého názoru sice odstranila nejasnost ve výkladu neslučitelnosti funkcí představeného ve služebním poměru s funkcí zastupitele kraje, ale prakticky pouze zrušila § 5, odst. 2 a), ovšem nevyřešila další rozpor, který se týká nejednotnosti právní úpravy ve věci slučitelnosti s funkcí zastupitelstva obce. Zároveň takto novelizovaný zákon by mohl být vnímán i tak, že zákonodárce zcela nelogicky nerovně hledí na státní úředníky oproti úředníkům územních samospráv. Zatímco vysokým státním úředníkům by byl přístup k voleným funkcím otevřen, vedoucím úředníkům samospráv upřen.

Na základě konzultací jsem dospěla k názoru, že předmětnou novelizací by rovněž bylo vhodné odstranit současné znění § 5 odst. 2 písm. b) zákona o volbách do zastupitelstev krajů²⁹, které dopadá na úředníky obcí i krajů, kteří fakticky nemusejí vykonávat státní správu v daném území, přesto jsou do svých funkcí obsazováni volbou, jmenováním nebo ustanovováním. Je například nelogické, že díky tomuto ustanovení v zastupitelstvu kraje nemůže působit jako neuvolněný zastupitel vedoucí odboru kanceláře starosty obecního (městského) úřadu. V tomto případě rovněž nedochází k nějakému střetu zájmů či jiným kolizím v rozhodování, přesto je takový úředník z práva být volen vyloučen. Odstranění tohoto ustanovení by bylo analogicky odůvodnitelné jako v případě odstranění § 5 odst. 2 písm. a) zákona o volbách do zastupitelstev krajů.

Možným řešením by bylo nahradit ustanovení § 5 odst. 2 písm. b) ustanovením v duchu, že: Funkce člena zastupitelstva kraje je neslučitelná s funkcí vykonávanou zaměstnancem kraje, zařazeným do krajského úřadu, zaměstnancem obce, zařazeným do obecního úřadu, nebo zaměstnancem jiného než ústředního orgánu státní správy, nejde-li o orgán s celostátní působ-

²⁹ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

ností, je-li obsahem této funkce výkon státní správy v územní působnosti tohoto kraje. Takovým nebo obdobným ustanovením by mohl být vyloučen střet zájmů mezi výkonem státní správy a samosprávy v kraji.

Obdobným způsobem by však rovněž mělo být novelizováno ustanovení § 5 zák. č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí,³⁰ které rovněž obsahuje zcela nelogické vyloučení úředníků územních samosprávných celků z účasti v zastupitelstvech obcí, kde jsou tito úředníci vyloučeni z práva být voleni do zastupitelstva obce jen z toho důvodu, že jde o zaměstnance jmenované starostou, primátorem, v hlavním městě Praze primátorem hlavního města Prahy nebo starostou městské části, hejtmanem nebo radou kraje, obce, města, hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části. (§ 5 odst. 3 zák. č. 491/2001 Sb.). Přestože tito zaměstnanci fakticky nemusí vůči dané obci vykonávat vůbec státní správu.

3.4. Volební orgány

Volební orgány charakterizuje Molek a Šimíček³¹ (v souladu s judikaturou Ústavního soudu) jako orgány veřejné moci sui generis, jejichž posláním je řízení, organizace, provádění a kontrola procesu voleb a které tvoří relativně autonomní organizační soustavu. Lze uvést, že zákonný pojem „volební orgány“ zahrnuje jak volební komise, tak také další orgány vykonávající veřejnou správu a podílející se na volebním procesu. Rozdílnou povahu mají volební orgány řídicí, které mají celou řadu významných a rozsáhlých oprávnění, jsou na ně kladeny poměrně značné nároky, a tomu by proto mělo přiměřeně odpovídat i jejich složení a úroveň členů. Jiný charakter mají orgány podřízené, působící přímo na místě a vytvářené vždy ad hoc pro konkrétní volby z laiků, jejichž častým největším praktickým problémem je začasté vůbec zajistit zákonem stanovený minimální počet členů.

Dle § 19 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů je činnost volebních orgánů výkonem státní správy.

Volebními orgány dle § 6 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů jsou:

- a) Státní volební komise,
- b) Ministerstvo vnitra,
- c) Český statistický úřad,

³⁰ zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

³¹ MOLEK, Pavel a ŠIMÍČEK Vojtěch. Soudní přezkum voleb. Praha: Linde Praha. 2006. ISBN 80-7201-639-3., s. 136 - 138

- d) krajský úřad,
- e) pověřený obecní úřad, ve městech Brno, Ostrava a Plzeň úřad městské části nebo městského obvodu (dále jen "pověřený obecní úřad"),
- f) obecní úřad, městský úřad, úřad města, ve městech Brno, Ostrava, Plzeň úřad městské části nebo městského obvodu (dále jen "obecní úřad"),
- g) starosta obce, primátor statutárního města, které není územně členěno, a v územně členěných statutárních městech starosta městské části nebo městského obvodu (dále jen "starosta"),
- h) okrsková volební komise,
- i) ředitel krajského úřadu.

3.4.1. Státní volební komise

Dle § 7 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů je Státní volební komise stálým orgánem na úseku voleb do zastupitelstev kraje. Předsedou komise je ministr vnitra a na jeho návrh jmenuje vláda další členy a náhradníky komise, a to z řad zaměstnanců Ministerstva vnitra, Českého statistického úřadu, Ministerstva financí, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva obrany, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva práce a sociálních věcí a Kanceláře prezidenta republiky. Návrh na jmenování a odvolání členů a náhradníků Státní volební komise ministerstva vnitra předkládají ministr financí, ministr zahraničních věcí, ministr spravedlnosti, ministr obrany, ministr zdravotnictví, ministr práce a sociálních věcí, předseda Českého statistického úřadu a vedoucí Kanceláře prezidenta republiky. Organizačně technické zabezpečení činnosti Státní volební komise plní sekretariát Státní volební komise, tvořený zaměstnanci vnitra (zřízen na základě Pokynu ministra vnitra č. 59 ze dne 26. července 2000).

Úkoly Státní volební komise vyplývající z § 8 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Státní volební komise koordinuje přípravu, organizaci, průběh a provedení voleb, určí losem číslo, kterým budou pro volby do zastupitelstev krajů označeny hlasovací lístky politických stran, politických hnutí a koalic, vykonává dohled nad zabezpečením úkonů nezbytných pro organizačně technické provádění voleb, vyhláší a uveřejní celkové výsledky voleb do zastupitelstev krajů, vydává povolení k přítomnosti dalších osob při sčítání

hlasů okrskovou volební komisí.³²Velmi důležitým úkolem tohoto orgánu je vyhlášení oficiálních výsledků, což je – z pozice volebního soudnictví – určující okamžik pro následné podávání případných volebních stížností.

Státní volební komise jedná v souladu s jednacím řádem, který stanoví vyhláška Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů³³ (§ 1-4). Státní volební komise sídlí na adrese Náměstí hrdinů 1634/4, 140 21, Praha.

Mezi jednáními Státní volební komise činí její předseda opatření v neodkladných záležitostech a ukládá úkoly k jejich zajištění.

3.4.2. Ministerstvo vnitra

Dle § 9, odst. 1, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů je Ministerstvo vnitra ústředním orgánem státní správy na úseku voleb, metodicky řídí organizační a technickou přípravu, průběh a provedení voleb, řeší stížnosti na organizačně technické zabezpečení voleb na úrovni kraje, zajišťuje tisk volebních materiálů a organizačně zajišťuje tisk hlasovacích lístků.

3.4.3. Český statistický úřad

Český statistický úřad dle § 10, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů vypracovává závazný systém zjišťování a zpracování výsledků voleb do zastupitelstev krajů a zajišťuje vyhotovení příslušného programového vybavení pro účely zpracování a poskytování výsledků voleb do zastupitelstev krajů.

Český statistický úřad dále:

- a) zabezpečuje technicky systém zpracování výsledků voleb do zastupitelstev krajů, na pracovištích vytvářených u pověřených obecních úřadů, u krajských úřadů a u Státní volební komise; při tom spolupracuje s Ministerstvem vnitra, krajskými úřady a obecními úřady,
- b) vyhotovuje zápisy o výsledcích voleb do zastupitelstev krajů a předá je neprodleně krajským úřadům,

³² MOLEK, Pavel a ŠIMÍČEK Vojtěch. Soudní přezkum voleb. Praha: Linde Praha. 2006. ISBN 80-7201-639-3., s. 141

³³152/2000 Sb., VYHLÁŠKA Ministerstva vnitra ze dne 9. června 2000 o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-12].

- c) zpracuje celkové údaje o výsledcích voleb do zastupitelstev krajů a předá je neprodleně Státní volební komisi,
- d) technicky zajišťuje dostupnost a poskytování průběžných a celkových výsledků voleb do zastupitelstev krajů,
- e) pro jednotlivá pracoviště podle odstavce 2 písm. a) zabezpečuje zaměstnance Českého statistického úřadu pověřené zjišťováním a zpracováním výsledků voleb do zastupitelstev krajů a potřebný počet dalších osob pro zajištění zpracování a poskytování výsledků voleb a provádí jejich školení,
- f) provádí školení určených členů okrskových volebních komisí k systému zjišťování a zpracování výsledku hlasování,
- g) na pracovišti u pověřených obecních úřadů zajišťuje vydání písemného dokladu ve formě počítačové sestavy okrskovým volebním komisím osvědčujícího, že výsledek hlasování z volebního okrsku byl do dalšího zpracování převzat bezchybně,
- h) zajišťuje předání zápisů o průběhu a výsledku hlasování, převzatých od okrskových volebních komisí, do úschovy krajskému úřadu nejpozději do 10 dnů od ukončení zpracování na úrovni pověřeného obecního úřadu,
- i) vyhotovuje registry a číselníky kandidátů a kandidujících politických stran, politických hnutí a koalic,
- j) řeší stížnosti na funkci technických zařízení a příslušného programového vybavení, použitých při zpracování výsledků voleb do zastupitelstev krajů,
- k) po vyhlášení celkových výsledků voleb do zastupitelstev krajů Státní volební komisí na vyžádání poskytuje informace o výsledcích voleb do zastupitelstev krajů v požadovaném územním členění.

Na ustanovení ohledně pověřování a zajišťování školených pracovníků Českého statistického úřadu (odst. 2, písm. e), navazuje další ustanovení (§ 10 odst. 3). Pouze takto školení a pověřené pracovníci mohou být v místnosti, kde okrsková volební komise sčítá hlasy, převzít stejnopis zápisu o průběhu a výsledku hlasování a výsledek hlasování na technickém nosiči, stanovit lhůtu k odstranění chyb a předání nového zápisu o průběhu a výsledku hlasování, vydat pokyn k ukončení zasedání okrskové volební komise ve druhý den voleb, zajistit převzetí výsledků hlasování za všechny územně příslušné volební okrsky a zpracování celkového výsledku voleb v kraji a vyhotovit a podepsat zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje.

3.4.4. Krajský úřad

Krajský úřad dle § 11 zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů, jakožto volební orgán při volbách do zastupitelstev krajů:

- a) zajišťuje organizačně a technicky přípravu, průběh a provedení voleb v kraji,
- b) projednává a registruje kandidátní listiny,
- c) poskytuje adresy zmocněnců politických stran, politických hnutí a koalic, které byly zaregistrovány, okrskovým volebním komisím,
- d) zajišťuje tisk hlasovacích lístků pro kraj,
- e) sestavuje přehled o telefonním spojení do každé volební místnosti v územním obvodu kraje z podkladů pověřených obecních úřadů a zveřejňuje jej způsobem umožňujícím dálkový přístup,
- f) zajišťuje místnosti a pomocné prostředky pro činnost pracoviště Českého statistického úřadu na úrovni kraje a spolupracuje s ním na zajištění potřebných technických zařízení pro zpracování a poskytování výsledku voleb na tomto pracovišti a pracovištích vytvářených u pověřených obecních úřadů,
- g) vyhláší a uveřejní výsledek voleb do zastupitelstva kraje vyvěšením na úřední desce neprodleně po jeho zjištění,
- h) předává osvědčení o zvolení členem zastupitelstva kraje zvoleným kandidátům,
- i) zajišťuje pomocné prostředky pro zajištění voleb na úrovni kraje,
- j) zajišťuje ověřování způsobilosti na úseku voleb pro zaměstnance obce zařazeného do pověřeného obecního úřadu a pověřeného činností na úseku voleb, který prokáže zkouškou potřebné znalosti; o kladném výsledku ověření způsobilosti vydá osvědčení; ověření způsobilosti na úseku voleb nahrazuje prokázání zvláštní odborné způsobilosti podle zvláštního právního předpisu,
- k) ukládá pokuty podle tohoto zákona,
- l) řeší stížnosti na organizačně technické zabezpečení voleb na úrovni obce a města,
- m) kontroluje průběh hlasování ve volebních místnostech,
- n) archivuje volební dokumentaci.

V § 11, odst. 2, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů je stanoveno, že zaměstnanec kraje (zařazený do krajského úřadu), pověřený činností na úseku voleb (s osvědčením o ověření způsobilosti na úseku voleb vydaném Ministerstvem vnitra), může činit taxativně vymezené úkony dle tohoto zákona, a to: převzít kandidátní listiny (§ 20 odst. 3), potvrdit podání kandidátní listiny (§ 20 odst. 3), převzít listinu o odvolání zmocněnce (§ 21

odst. 5), vyhotovit a zaslat rozhodnutí o registraci, o odmítnutí kandidátní listiny nebo o škrtnutí kandidáta na kandidátní listině (§ 22 odst. 4 a 5), převzít prohlášení o vzdání se kandidatury a o jejím odvolání (§ 23 odst. 2), změnit označení kandidátů na kandidátní listině (§ 23 odst. 3) a podepsat zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje (§ 42 odst. 4 písm. b).

Krajský úřad využívá pro účely registrace kandidátních listin referenční údaje ze základního registru obyvatel a údaje z informačního systému evidence obyvatel (§ 11, odst. 3). Využívanými údaji ze základního registru obyvatel jsou jméno, příjmení, adresa místa pobytu, datum narození, státní občanství, popřípadě více státních občanství, datum, místo a okres či stát úmrtí nebo den smrti uvedený v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého a datum nabytí právní moci tohoto soudního rozhodnutí (§ 11, odst. 4). Využívanými údaji z informačního systému evidence obyvatel jsou jméno, příjmení, včetně předchozích příjmení, datum narození, státní občanství, popřípadě více státních občanství, adresa místa trvalého pobytu, omezení svéprávnosti, rodné číslo, datum, místo a okres či stát úmrtí nebo den smrti uvedený v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého a datum nabytí právní moci tohoto soudního rozhodnutí (§ 11, odst. 5). Údaje, které jsou vedeny jako referenční údaje v základním registru obyvatel, se využijí z informačního systému evidence obyvatel pouze pokud jsou ve tvaru předcházejícím současný stav (§ 11, odst. 6). Ze získaných údajů lze v konkrétním případě použít vždy jen takové údaje, které jsou nezbytné ke splnění daného úkolu (§ 11, odst. 7).

3.4.5. Pověřený obecní úřad

Pověřený obecní úřad dle § 13, odst. 1, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů zajišťuje místnosti a pomocné prostředky pro činnost pracoviště Českého statistického úřadu při přejímce, kontrole a zpracování zápisů o průběhu a výsledku hlasování, přebíraných od okrskových volebních komisí, spolupracuje s Českým statistickým úřadem na zajištění potřebných technických zařízení a pracovních sil pro vstup výsledku hlasování z jednotlivých volebních okrsků do systému zpracování na tomto pracovišti, sestavuje přehled o telefonním spojení do každé volební místnosti ve svém správním obvodu z podkladů obecních úřadů, zasílá jej krajskému úřadu nejpozději 4 dny přede dnem voleb a zveřejňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup, kontroluje průběh hlasování ve volebních místnostech, kontroluje sčítání hlasů okrskovou volební komisí, řeší stížnosti na organizačně technické zabezpečení voleb na úrovni městských částí nebo městských obvodů, archivuje volební dokumentaci.

Provádět kontrolu průběhu hlasování ve volebních místnostech včetně sčítání hlasů okrskovou volební komisí a spolupráci s Českým statistickým úřadem (na zajištění potřebných

technických zařízení a pracovních sil pro výstup hlasování z jednotlivých volebních okrsků do systému zpracování na tomto pracovišti) může pouze zaměstnanec obce (zařazený do obecního úřadu) pověřený činností na úseku voleb (s osvědčením o ověření způsobilosti na úseku voleb vydaném krajským úřadem).

3.4.6. Obecní úřad

Pověřený obecní úřad dle § 14, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů zajišťuje volební místnosti pro okrskové volební komise, zejména jejich vybavení, a potřebné pracovní síly, telefonní spojení do každé volební místnosti v územním obvodu obce a telefonní číslo nahlašuje nejpozději 9 dnů přede dnem voleb pověřenému obecnímu úřadu, vydává voličské průkazy podle § 26a, řeší stížnosti na organizačně technické zabezpečení voleb na úrovni volebního okrsku, archivuje volební dokumentaci.

3.4.7. Starosta

Starosta dle § 15, odst. 1, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů zajišťuje informování voličů o době a místě konání voleb do zastupitelstva kraje v obci, městě, městské části nebo městském obvodu (dále jen "obec"), zajišťuje distribuci hlasovacích lístků voličům, stanovuje, s přihlédnutím k počtu voličů ve volebním okrsku, ve lhůtě 60 dnů přede dnem voleb do zastupitelstva kraje, minimální počet členů okrskové volební komise, a to tak, aby počet členů byl nejméně 6, s výjimkou volebních okrsků do 300 voličů, kde může být okrsková volební komise čtyřčlenná, svolává první zasedání okrskové volební komise tak, aby se uskutečnilo nejpozději do 21 dnů přede dnem voleb, jmenuje a odvolává zapisovatele okrskové volební komise (dále jen "zapisovatel"), poskytuje každé politické straně, politickému hnutí a koalici, jejichž kandidátní listina byla zaregistrována, informace o počtu a sídlech volebních okrsků nejpozději 45 dnů před zahájením voleb, plní další úkoly stanovené tímto zákonem. Odst. 2 zákona stanovuje povinnost a způsob svolání prvního zasedání okrskové volební komise.

3.4.8. Okrsková volební komise

Okrsková volební komise dle § 16, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů dbá o pořádek ve volební místnosti, zajišťuje hlasování a dozírá na jeho průběh, sčítá hlasy a vyhotovuje zápis o průběhu a výsledku hlasování. Okrsková volební komise odevzdá ostatní volební dokumentaci do úschovy obecnímu úřadu.

Dle § 17, odst. 1, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů členem okrskové volební komise může být státní občan České republiky, který v den složení slibu dosáhl věku nejméně 18 let, u něhož nenastala překážka výkonu volebního práva, a který není kandidátem pro volby do zastupitelstva kraje, pro který je okrsková volební komise vytvořena. V odst. 2 je ustanoveno, že každá politická strana, politické hnutí a koalice, jejíž kandidátní listina byla zaregistrována pro volby do zastupitelstva kraje, může delegovat nejpozději 30 dnů přede dnem voleb jednoho člena a jednoho náhradníka do okrskové volební komise v každém volebním okrsku, ve kterém se do příslušného zastupitelstva kraje volí. Není-li takto dosaženo nejnižšího stanoveného počtu členů okrskové volební komise, deleguje před jejím prvním zasedáním členy na neobsazená místa starosta. Poklesne-li počet členů okrskové volební komise v průběhu voleb pod stanovený počet a není-li dostatečný počet náhradníků delegován podle věty první, deleguje členy komise na neobsazená místa starosta.

§ 17, odst. 3³⁴ stanovuje pravidla delegování členů a náhradníků resp. jejich seznam, a to včetně náležitostí a způsobu jeho doručení starostovi obce.

§ 17, odst. 4³⁵ členství v okrskové volební komisi vzniká složením slibu tohoto znění: "Slibuji na svou čest, že budu svědomitě a nestranně vykonávat svoji funkci a budu se při tom řídit Ústavou, zákony a jinými právními předpisy České republiky." Slib skládá delegovaný zástupce tak, že se podepíše pod písemné znění slibu; tím se zároveň ujímá své funkce.

V § 17, odst. 5³⁶ jsou taxativně vyjmenované případy, kdy členství v okrskové volební komisi zaniká, a to: dnem ukončení činnosti okrskové volební komise, úmrtím, okamžikem, kdy předseda okrskové volební komise obdrží písemné sdělení o vzdání se funkce člena okrskové volební komise; toto písemné oznámení nelze vzít zpět, okamžikem, kdy předseda okrskové volební komise obdrží písemné odvolání člena okrskové volební komise tím, kdo jej delegoval, pozbytím státního občanství, ve dnech voleb nevykonává-li člen okrskové volební komise svoji funkci a jeho nepřítomnost ve volební místnosti trvá déle než dvě hodiny.

³⁴ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

³⁵ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

³⁶ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

Dle § 17, odst. 6³⁷ je zapisovatel členem okrskové volební komise s hlasem poradním, při hlasování se do počtu členů okrskové volební komise nezapočítává. Zapisovatel může okrskové volební komisi předkládat návrhy, pořizuje zápisy z jednání komise. Zapisovatel (obdobně jako člen komise) skládá slib. Zapisovatel je jmenován starostou nejpozději 20 dnů před prvním zasedáním okrskové volební komise. Přestane-li zapisovatel vykonávat svoji funkci, musí být neprodleně jmenován nový zapisovatel.

§ 18, odst. 1³⁸ stanoví způsob nastupování náhradníků členů komise. Dále § 18, odst. 2 – 4 stanoví způsob jednání okrskové volební komise. Okrsková volební komise je usnášecí schopná, je-li přítomna nadpoloviční většina všech jejích členů s právem hlasovat. Usnesení je přijato, vyslovila-li se pro něj nadpoloviční většina přítomných členů. Okrsková volební komise na svém prvním zasedání určí losem ze svých členů předsedu a místopředsedu. Losování řídí zapisovatel. Pokud předseda nebo místopředseda okrskové volební komise odstoupí nebo nebude moci z jiných závažných důvodů vykonávat svoji funkci, proběhne losování znovu; do losování předsedy okrskové volební komise nebude zařazen místopředseda okrskové volební komise; do losování místopředsedy okrskové volební komise nebude zařazen předseda okrskové volební komise. Předseda okrskové volební komise může jednotlivými úkony pověřit ostatní členy okrskové volební komise.

Činnost okrskové volební komise při volbách do zastupitelstva kraje je ukončena patnáctým dnem po vyhlášení výsledků voleb do zastupitelstev krajů Státní volební komisí (§ 45, odst. 1, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů). Rozdílná situace nastává v případě okrskové volební komise, jejíž působnost se vztahuje ke kraji, kde byl podán návrh na neplatnost hlasování nebo neplatnost voleb (§ 45, odst. 2, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů), tehdy její činnost končí až:

- dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu v případě, že tento návrh byl soudem zamítnut,
- patnáctým dnem po uveřejnění výsledků dodatečného hlasování v případě, že tento návrh byl soudem shledán oprávněným a opakuje se v rámci volebního procesu pouze hlasování,

³⁷ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

³⁸ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

- dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu v případě, že tento návrh byl soudem shledán oprávněným a opakuje se celý volební proces.

V souvislosti se složením a samotnou činností okrskových volebních komisí lze připomenout případ, který se stal ve Středočeském kraji v roce 2017³⁹, kdy na základě stížnosti provedl Nejvyšší správní soud přezkum zjišťování výsledků voleb okrskovými volebními komisemi. Přestože se zmíněný případ konkrétně týkal chybného sečtení přednostních hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2017, Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí uvedl⁴⁰, že tyto systémové nedostatky by měly být řešeny systematicky, a nikoliv nahodile, v jednotlivých volebních zákonech. Je zcela namístě uvést v život několik let zvažovaný volební kodex, který by upravoval zásadně jednotně všechny volby a pouze stanovil odchylky, týkající se odůvodněných rozdílů mezi nimi.

Ministerstvo vnitra před konáním voleb prezidenta republiky reagovalo na soudní přezkum způsobu zjišťování výsledků voleb okrskovými volebními komisemi pokynem náměstka ministra vnitra, který byl adresován starostům obcí. V souladu s tímto pokynem, měli starostové do funkce zapisovatele okrskové volební komise jmenovat primárně úředníky obcí či krajů, jakožto klíčové profesionály.

Pokud do termínu příštích řádných krajských voleb, které se budou konat v roce 2020, nebude přijat výše zmíněný volební kodex, bude se s velkou pravděpodobností situace ve věci obsazování funkcí zapisovatelů okrskových volebních komisí opakovat.

3.5. Kandidátní listiny a hlasovací lístky

3.5.1. Kandidátní listiny

§ 20, odst. 1 – 3, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů stanoví náležitosti a podmínky podávání kandidátních listin. Kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev krajů mohou podávat registrované politické strany a politická hnutí (registrovanou politickou stranou a politickým hnutím pro tyto účely se rozumí registrace provedená ministerstvem vnitra ve smyslu zákona č. 242/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a hnutích), jejichž činnost nebyla pozastavena, a jejich koalice; za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta,

³⁹ Lidovky.cz. Kupka nahradí Bendla ve sněmovně. Středočeské okrsky chybovaly při sčítání hlasů. Dostupné z : https://www.lidovky.cz/kupka-nahradi-bendla-ve-snemovne-stredoceske-okrsky-chybovaly-pri-scitani-hlasu-gp0-zpravy-domov.aspx?c=A171119_142321_in_domov_ELE [vid. 2018-08-13].

⁴⁰ 3682/2018 Sb. NSS, In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbptgnrygjpjxgys7nzzxg> [vid. 2018-08-13].

kteřou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název. Každá politická strana, politické hnutí a koalice může podat pro volby do téhož zastupitelstva kraje pouze jednu kandidátní listinu; pokud politická strana a politické hnutí podávají samostatně kandidátní listiny, nemohou již být součástí koalice. Každá politická strana a politické hnutí může být členem pouze jedné koalice. Kandidátní listiny se podávají nejpozději 66 dnů předem dnem voleb do zastupitelstva kraje krajskému úřadu. Podání kandidátní listiny krajský úřad potvrdí zmocněnci politické strany, politického hnutí nebo koalice a zašle Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí (dále jen "Úřad"), zřízenému podle zákona upravujícího sdružování v politických stranách a politických hnutích, seznam politických stran, politických hnutí a koalic, které podaly kandidátní listinu.

Kandidátní listina dle § 21 zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů obsahuje: název kraje, název politické strany, politického hnutí nebo koalice a její složení, jména a příjmení kandidátů, pohlaví, věk, jejich povolání, obec, kde jsou přihlášení k trvalému pobytu, název politické strany nebo politického hnutí, jehož jsou členy, nebo údaj, že kandidát není členem žádné politické strany nebo politického hnutí (dále jen "bez politické příslušnosti"), pořadí kandidáta na kandidátní listině, vyjádřené pomocí arabské číslice, jméno a příjmení zmocněnce politické strany, politického hnutí nebo koalice a jméno a příjmení jeho náhradníka s uvedením místa, kde jsou přihlášení k trvalému pobytu, jde-li o koalici, název politické strany nebo politického hnutí, které kandidáta navrhlo, podpis zmocněnce politické strany, politického hnutí nebo koalice, jméno a příjmení, označení funkce a podpis osoby oprávněné jednat jménem politické strany nebo politického hnutí; v případě koalice jména a příjmení, označení funkcí a podpisy všech osob oprávněných jednat jménem všech politických stran a politických hnutí, které ji tvoří. Ke kandidátní listině musí být přiloženo vlastnoručně podepsané prohlášení kandidáta, že souhlasí se svou kandidaturou, případně že mu nejsou známy překážky volitelnosti, popřípadě tyto překážky pominou ke dni voleb do zastupitelstva kraje, a že nedal souhlas k tomu, aby byl uveden na jiné kandidátní listině pro volby do zastupitelstva kraje. Na prohlášení kandidát dále uvede místo, kde je přihlášen k trvalému pobytu, a datum narození. Politická strana, politické hnutí a koalice může na kandidátní listině uvést nejvýše o 5 kandidátů více (náhradníci), než kolik činí počet členů volených do příslušného zastupitelstva kraje. Po uplynutí šedesátého dne předem dnem voleb do zastupitelstva kraje nelze již doplňovat do kandidátní listiny další kandidáty ani vzájemně měnit jejich pořadí.

Vzor kandidátní listiny je uveden ve vyhlášce Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů jako vzor č. 3, a to včetně přílohy ke vzoru č. 3 - prohlášení kandidáta.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů neupravuje samotné sestavování kandidátních listin, respektive složení kandidátů a určení jejich pořadí na kandidátní listině. Tento proces tzv. primárek probíhá ve vnitrostranické soutěži, která je upravena pouze vnitřními řády a normami jednotlivých stran, které se u jednotlivých politických subjektů se velmi liší, a to jak např. v transparentnosti výběru kandidátů, tak v šíři zapojení členské základny do procesu rozhodování o výsledné podobě kandidátky.

Lze zmínit, že k určitým snahám o uzákonění určitých kritérií pro strany a hnutí při sestavování kandidátek již v minulosti došlo, a to například návrhem na zavedení tzv. kvót, respektive povinného 40% zastoupení opačného pohlaví na kandidátních listinách pro sněmovní a krajské volby. Tento návrh obsahoval sankci za nedodržení kvóty v podobě snížení státního příspěvku za mandáty. Pravděpodobně díky obavám většiny politického spektra z omezení rozhodování o výběru kandidátů uvnitř stran (hnutí), navrhovaná změna volebního zákona přijata nebyla.

Voličům je ve volbách tedy předložena stranická kandidátní listina, kdy výběr zastupitelů mohou ovlivnit pouze částečně, a to použitím preferenčního hlasování (více v kapitole zjišťování výsledků voleb).

3.5.2. Zmocněnec a jeho náhradník

Zmocněncem ani jeho náhradníkem nemůže být kandidát. Úkony svého zmocněnce ve volebních věcech je politická strana, politické hnutí a koalice vázána. Svého zmocněnce může politická strana, politické hnutí a koalice písemně odvolat; odvolání musí být doručeno příslušnému krajskému úřadu (ustanovení § 21, odst. 5, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

3.5.3. Projednání a registrace kandidátních listin

Dle § 22, odst. 1 zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů krajský úřad přezkoumá ve lhůtě od 66 do 60 dnů přede dnem voleb do zastupitelstva kraje předložené kandidátní listiny. Nemá-li kandidátní listina náležitosti uvedené v § 21 nebo obsahuje-li nesprávné údaje, vyzve krajský úřad písemně prostřednictvím zmocněnce politickou stranu, politické

hnutí nebo koalici, aby závady odstranila ve lhůtě, kterou zároveň určí; tato lhůta nesmí být kratší než 2 dny od doručení výzvy a nesmí přesahovat 50 dnů přede dnem voleb.

§ 22 odst. 2, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů stanoví, že pokud politická strana, politické hnutí nebo koalice ve lhůtě určené krajským úřadem závady neodstraní, rozhodne tento úřad o škrtnutí:

- a) kandidáta na kandidátní listině, pokud k ní není přiloženo prohlášení podle § 21 odst. 2, nebo toto prohlášení je nesprávné či neúplné,
- b) kandidáta v případě, že je uveden na více kandidátních listinách, a to na kandidátní listině, k níž není připojeno prohlášení podle 21 odst. 2; podepsal-li kandidát prohlášení u více kandidátních listin, škrtně jej krajský úřad na všech kandidátních listinách,
- c) kandidátů, kteří jsou na kandidátních listinách uvedeni nad nejvyšší stanovený počet (§ 21 odst. 3),
- d) kandidáta, u něhož nejsou uvedeny údaje podle § 21 odst. 1 písm. c) a f), popřípadě jsou-li tyto údaje nesprávné nebo neúplné,
- e) kandidáta, který nespĺňuje podmínky volitelnosti podle § 5 odst. 1.

Dle § 22 odst. 3, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů, krajský úřad ve lhůtě od 50 do 48 dnů přede dnem voleb do zastupitelstva kraje rozhodne:

- a) o registraci bezvadné kandidátní listiny a seznam zaregistrovaných kandidátních listin zašle starostům všech obcí na území kraje nejpozději 48 dnů přede dnem voleb,
- b) o odmítnutí kandidátní listiny, jestliže není podána v souladu s § 20 nebo kandidátní listina neobsahuje náležitosti podle § 21 a nápravy nelze dosáhnout postupem podle odstavců 1 a 2.

Dle § 22 odst. 4 a 5, zákona č. 130/2000 Sb. o volbách do zastupitelstev krajů rozhodnutí o registraci, o odmítnutí kandidátní listiny nebo o škrtnutí kandidáta na kandidátní listině krajský úřad neprodleně vyhotoví a zašle tomu, kdo je proti rozhodnutí oprávněn domáhat se ochrany u soudu (§ 52 odst. 1). Současně se rozhodnutí vyvěsí na úřední desce krajského úřadu. Za doručené se rozhodnutí považuje třetím dnem ode dne vyvěšení. Rozhodnutí o registraci, o odmítnutí kandidátní listiny nebo o škrtnutí kandidáta na kandidátní listině musí obsahovat výrok, odůvodnění a poučení o odvolání. Výrok obsahuje rozhodnutí ve věci s uvedením ustanovení právního předpisu, podle něhož bylo rozhodnuto. V odůvodnění se uvede, které skutečnosti byly podkladem pro rozhodnutí. Odůvodnění není třeba v případě rozhodnutí o provedení

registrace. V písemném vyhotovení rozhodnutí se uvede orgán, který rozhodnutí vydal, a datum vydání rozhodnutí. Rozhodnutí musí být opatřeno úředním razítkem a podpisem s uvedením jména a příjmení zaměstnance kraje zařazeného do krajského úřadu.

Na základě rozhodnutí soudu podle zvláštního zákona (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád) rozhodne krajský úřad o registraci kandidátní listiny i po lhůtě stanovené v odstavci 3, nejpozději však 15 dnů přede dnem voleb. Takto zaregistrovaná politická strana, politické hnutí nebo koalice má právo delegovat své členy do okrskových volebních komisí nejpozději 10 dnů přede dnem voleb. Toto delegování nemá vliv na již uskutečněná losování předsedů a místopředsedů těchto komisí (ustanovení § 22, odst. 6, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

Registrace je podmínkou pro vytištění hlasovacích lístků (ustanovení § 22, odst. 7, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

3.5.4. Vzdání se odvolání kandidatury

Dle § 23, odst. 1, zákona o volbách do zastupitelstev krajů se kandidát může před zahájením voleb vzdát písemně své kandidatury. Stejným způsobem může zmocněnec politické strany, politického hnutí nebo koalice jeho kandidaturu odvolat.

V § 23, odst. 2 - 4, zákona o volbách do zastupitelstev krajů je stanoveno, že prohlášení o vzdání se kandidatury a jejím odvolání je nutno doručit krajskému úřadu; toto prohlášení nelze vzít zpět. Bylo-li prohlášení o vzdání se kandidatury nebo o jejím odvolání učiněno před registrací kandidátní listiny, kandidát nebude uveden na hlasovacím lístku; krajský úřad změnil pořadí kandidátů na kandidátní listině posunutím číselné řady. Bylo-li prohlášení o vzdání se kandidatury nebo o jejím odvolání učiněno po registraci kandidátní listiny, údaje o kandidátovi na kandidátní listině zůstávají, avšak při zjišťování výsledku voleb do zastupitelstva kraje se nepřihlíží k přednostním hlasům pro něj odevzdaným. Krajský úřad zajistí zveřejnění prohlášení ve všech volebních místnostech na území kraje, pokud je obdrží alespoň 48 hodin před zahájením voleb do zastupitelstva kraje.

3.5.5. Hlasovací lístky

§ 24, odst. 1 - 3, zákona o volbách do zastupitelstev krajů upravuje náležitosti a pravidla distribuce hlasovacích lístků. Po registraci kandidátních listin zajistí krajský úřad tisk hlasovacích lístků. Hlasovací lístek se tiskne samostatně pro každou politickou stranu, politické hnutí nebo koalici. Na každém hlasovacím lístku musí být uveden název kraje, vylosované číslo [§ 8 odst. 1 písm. b)], nezkrácený název politické strany, politického hnutí nebo koalice, jméno, příjmení, věk, povolání, obec trvalého pobytu kandidátů, jejich pořadí označené arabskými číslicemi a příslušnost k určité politické straně nebo politickému hnutí nebo skutečnost, že kandidát je bez politické příslušnosti. U koalice je nutné uvést, která politická strana nebo politické hnutí ji tvoří, a u kandidáta uvést, která politická strana nebo politické hnutí ho navrhlo. Správnost údajů na hlasovacím lístku před jeho vytištěním může být ověřena zmocněncem politické strany, politického hnutí nebo koalice. Hlasovací lístky pro volby do příslušného zastupitelstva kraje musí být vytištěny písmem téhož druhu a stejné velikosti, na papíru téže barvy a jakosti a týchž rozměrů. Hlasovací lístky jsou opatřeny otiskem razítka krajského úřadu. Hlasovací lístky zašle krajský úřad prostřednictvím pověřených obecních úřadů starostům, kteří zajistí, aby hlasovací lístky byly dodány všem voličům nejpozději 3 dny přede dnem voleb do zastupitelstva kraje a v den voleb do zastupitelstva kraje všem okrskovým volebním komisím. V obcích, kde není starosta, zajistí dodání hlasovacích lístků voličům ve stanovené lhůtě ředitel krajského úřadu.

§ 24, odst. 5, zákona o volbách do zastupitelstev krajů stanoví, že v případě zřejmých tiskových chyb na hlasovacích lístech předaných voličům se hlasovací lístky nepřetiskují; krajský úřad zabezpečí vyvěšení informace o těchto chybách ve všech volebních místnostech na území kraje s uvedením správného údaje.

3.6. Hlasování

3.6.1. Volební okrsky

Hlasování probíhá pouze ve volebních místnostech na území České republiky. Na území hlavního města Prahy se volby do krajských zastupitelstev nekonají (probíhají v čase komunálních voleb s odlišným volebním systémem). Dle § 24, zákona o volbách do zastupitelstev krajů hlasování do zastupitelstev krajů probíhá ve stálých volebních okrscích, vytvořených podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 247/1995 Sb.).

3.6.2. Seznamy voličů

Jak informuje webový portál Ministerstva vnitra ⁴¹ voličem je státní občan České republiky, který alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náleží do územního obvodu kraje. Občan České republiky, který není přihlášen k trvalému pobytu na území České republiky, nespĺňuje podmínky práva volit do zastupitelstev územních samosprávných celků.

Dle § 26, zákona o volbách do zastupitelstev krajů jsou voliči zapsáni ve stálých seznamech voličů (dále jen "stálý seznam"), vedených podle zvláštního právního předpisu (§ 10 a 11 zákona č. 152/1994 Sb.).

⁴²V případě, že se volič v minulosti nechal zapsat do zvláštního seznamu voličů vedeného zastupitelským nebo konzulárním úřadem ČR, je automaticky vyškrtnut ze stálého seznamu voličů v místě svého trvalého pobytu na území České republiky. Pokud chce být tento volič v případě návratu na území České republiky opětovně zapsán do stálého seznamu voličů v místě svého trvalého pobytu, musí požádat příslušný zastupitelský nebo konzulární úřad ČR, v jehož zvláštním seznamu voličů je zapsán, o vyškrtnutí. O vyškrtnutí lze požádat písemně nebo osobně na příslušném zastupitelském nebo konzulárním úřadě České republiky.

3.6.3. Voličské průkazy

§ 26a, odst. 1 - 3, zákona o volbách do zastupitelstev krajů obsahuje právní úpravu volebních průkazů. Voliči, který nebude moci volit ve volebním okrsku, v jehož stálém seznamu je zapsán, vydá obecní úřad na jeho žádost voličský průkaz a poznamená tuto skutečnost do stálého seznamu a do jeho výpisu pro okrskovou volební komisi. Voličský průkaz se vydává pouze voličům zapsaným ve stálém seznamu v územním obvodu kraje, kde jsou vyhlášeny volby. Volič může požádat o vydání voličského průkazu ode dne vyhlášení voleb, a to osobně u obecního úřadu do okamžiku uzavření stálého seznamu nebo podáním doručeným nejpozději

⁴¹ Ministerstvo vnitra ČR. Informace o způsobu hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-zpusobu-hlasovani-5076800-doc.aspx> [vid. 2018-08-13].

⁴² Ministerstvo vnitra ČR. Informace o způsobu hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-zpusobu-hlasovani-5076800-doc.aspx> [vid. 2018-08-13].

7 dnů přede dnem voleb obecnímu úřadu; toto podání musí být v listinné podobě opatřené úředně ověřeným podpisem voliče nebo v elektronické podobě zaslané prostřednictvím datové schránky; o osobně učiněné žádosti se sepíše úřední záznam. Obecní úřad voličský průkaz předá osobně voliči nebo osobě, která se prokáže plnou mocí s ověřeným podpisem voliče žádajícího o vydání voličského průkazu, anebo jej voliči zašle. Voličský průkaz opravňuje k zápisu do výpisu ze stálého seznamu ve dnech voleb ve volebním okrsku spadajícím do územního obvodu kraje, kde jsou volby vyhlášeny a v jehož územním obvodu je volič přihlášen k trvalému pobytu.

3.6.4. Volební místnost

Dle § 29, zákona o volbách do zastupitelstev krajů musí volební místnost být pro každý volební okrsek vybavena volební schránkou, přenosnou volební schránkou, dostatečným množstvím hlasovacích lístků, dostatečným množstvím prázdných obálek opatřených úředním razítkem (dále jen "úřední obálka"), psacími potřebami, výpisem ze stálého seznamu. Úřední obálky musí být neprůhledné, stejné velikosti, papíru stejné jakosti a barvy. Konají-li se volby do zastupitelstev krajů společně s jinými volbami, musí být úřední obálky pro volby do zastupitelstev krajů odlišeny barevně od obálek pro jiné volby. Ve volební místnosti jsou pro každý volební okrsek určeny pro úpravu hlasovacích lístků zvláštní prostory oddělené tak, aby byla zajištěna tajnost hlasování. Počet těchto prostorů určí starosta s přihlédnutím k počtu voličů ve volebním okrsku. Volební místnost musí být pro každý volební okrsek rovněž vybavena zákonem o volbách do zastupitelstev krajů, který musí být voličům na jejich žádost zapůjčen k nahlédnutí.

3.6.5. Hlasování

§ 27, odst. 1 – 3, zákona o volbách do zastupitelstev krajů stanovuje úpravu informování voličů. Nejpozději 15 dnů přede dnem krajských voleb starosta obce zveřejní způsobem v místě obvyklým oznámení o době a místě konání voleb do zastupitelstva kraje v obci. Pokud bylo v obci zřízeno více okrsků, uvede, které části obce do jednotlivých okrsků náležejí, a oznámení zveřejní na území každého z nich, a to vč. adres volebních místností. V kraji, ve kterém se zřizuje výbor pro národnostní menšiny (dle zákona o krajích), se oznámení zveřejní i v jazyce příslušné národnostní menšiny.

Před samotným hlasováním zkontroluje předseda okrskové komise v souladu s § 30, odst. 1 – 3, zákona o volbách do zastupitelstev krajů, zkontroluje volební místnost a schránku (vč. přenosné). Zkontrolovanou volební schránku zapečetí (před ostatními členy komise).

Při hlasování musí být v souladu s § 31, odst. 1 – 8, zákona o volbách do zastupitelstev krajů dodrženy především tyto zásady. Volič hlasuje osobně. Zastoupení není přípustné. Po příchodu do volební místnosti prokáže okrskové volební komisi svou totožnost a státní občanství České republiky platným občanským průkazem nebo cestovním pasem České republiky. Neprokáže-li volič svou totožnost a státní občanství potřebnými doklady, nebude mu hlasování umožněno. V prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků nesmí být nikdo přítomen zároveň s voličem, a to ani člen okrskové volební komise. S voličem, který nemůže sám upravit hlasovací lístek pro tělesnou vadu anebo nemůže číst nebo psát, může být v prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků přítomen jiný volič, nikoliv však člen okrskové volební komise, a hlasovací lístek za něho upravit a vložit do úřední obálky. Volič může požádat ze závažných, zejména zdravotních, důvodů obecní úřad a ve dnech voleb do zastupitelstva kraje okrskovou volební komisi o to, aby mohl hlasovat mimo volební místnost, a to pouze v územním obvodu volebního okrsku, pro který byla okrsková volební komise zřízena. V takovém případě okrsková volební komise vyšle k voliči 2 své členy s přenosnou volební schránkou, úřední obálkou a hlasovacími lístky. Při hlasování postupují členové okrskové volební komise tak, aby byla zachována tajnost hlasování.

Podle informací Ministerstva vnitra o způsobu uhlasování ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2016 ⁴³po obdržení úřední obálky, případně hlasovacích lístků, vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků. Pokud se volič neodebere do prostoru určeného pro úpravu hlasovacích lístků, nebude mu hlasování umožněno. V tomto prostoru volič vloží do úřední obálky šedé barvy jeden hlasovací lístek (stejně, tj. šedé barvy jako úřední obálka) pro politickou stranu, politické hnutí nebo koalici, pro kterou se rozhodl hlasovat. Na hlasovacím lístku může zakroužkováním pořadového čísla nejvýše u 4 kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku vyznačit, kterému z kandidátů dává přednost. Pokud volič dal na hlasovacím lístku přednostní hlas více než 4 kandidátům, počítá se takový hlasovací lístek ve prospěch politické strany, politického hnutí nebo koalice; k přednostním hlasům se však nepřihlíží. Jiné

⁴³ Ministerstvo vnitra ČR. Informace o způsobu hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-zpusobu-hlasovani-5076800-doc.aspx> [vid. 2018-08-13].

písemné úpravy hlasovacího lístku nemají na posuzování hlasovacího lístku vliv. Neplatné jsou hlasovací lístky, které nejsou na předepsaném tiskopise, hlasovací lístky, které jsou přetržené, a hlasovací lístky, které nejsou vloženy do úřední obálky. Po opuštění prostoru určeného pro úpravu hlasovacích lístků vloží volič úřední obálku s hlasovacím lístkem před okrskovou volební komisí do volební schránky. Dle § 35 po prvním dnu voleb zajistí okrsková volební komise zapečetění volební schránky včetně přenosné volební schránky a zabezpečí i ostatní volební dokumenty. Před zahájením hlasování druhého dne voleb zkontroluje okrsková volební komise neporušenost pečeti a sejme je. Nastanou-li okolnosti, které znemožňují zahájit hlasování, může okrsková volební komise odročit zahájení hlasování a postupuje v souladu s § 35, odst. 2, zákona o volbách do zastupitelstev krajů. Jakmile uplyne doba stanovená pro ukončení hlasování, uzavře se volební místnost, avšak předtím se umožní odvolit všem, kteří jsou ve volební místnosti nebo před ní. Potom prohlásí předseda okrskové volební komise hlasování za ukončené (§ 35, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

Do podepsání zápisu o výsledku voleb jsou členové okrskových komisí ze zákona vázáni zákazem podávání informací o průběhu voleb, tento zákaz se nevztahuje na informace o počtu voličů, kteří již hlasovali.

3.7. Zjišťování výsledků voleb

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů taxativně stanoví, kdo má právo být přítomen v místnosti, kde okrsková volební komise sčítá hlasy. Zákon rovněž stanoví, kdy je hlasovací lístek považován za neplatný. Platnost hlasovací lístku potvrdí s konečnou platností okrsková volební komise.

Dle § 38, odst. 3, zákona o volbách do zastupitelstev krajů okrsková volební komise vyjme obálky s hlasovacími lístky z volební schránky. V případě, že bylo okrskovou volební komisí na výslovnou žádost jednotlivých voličů použito i přenosné volební schránky, okrsková volební komise obsah schránek po jejich otevření smísí. Jiné než úřední obálky komise vyloučí. Vyloučí i hlasovací lístky, které byly nalezeny ve volební schránce, popřípadě přenosné volební schránce, bez úřední obálky. Okrsková volební komise spočítá úřední obálky a porovná jejich počet se záznamy ve výpisech ze stálého seznamu.

Podle Eibl a Pink⁴⁴ má volič právo v rámci kandidátní listiny, pro kterou hlasuje, udělit až čtyři preferenční hlasy, a tím se volba alespoň částečně personalizuje. K tomu, aby kandidát byl zvolen přednostně, tedy na základě preferenčních hlasů, musí získat alespoň 5% podíl preferenčních hlasů z celkového zisku kandidátní listiny. V případě, že kandidátů s počtem preferenčních hlasů přesahujících 5% hranici je více, rozhoduje o jejich pořadí absolutní počet hlasů.

Pokud žádný z kandidátů na dané kandidátní listině neobdrží onen 5% podíl preferenčních hlasů, pořadí kandidátů pro přidělení mandátů je určeno navrženým pořadím na kandidátní listině.

Je třeba zmínit, že původní zákonná úprava z roku 2000 obsahovala nutnou hranici pro posun v pořadí na kandidátní listině 10%, tedy teoreticky mohl určitý kandidát postoupit na čelní místo kandidátky, ale v praxi byla tato šance minimální. Až v roce 2012 došlo novelizací zákona o volbách do zastupitelstev krajů (novela zákona se promítla do voleb až v roce 2016) k snížení této hranice na 5%. Tedy lze konstatovat, že zákonodárce dal voliči větší šanci změnit rozhodnutí strany (hnutí, koalice), která v rámci vnitrostranického rozhodnutí bez účasti veřejnosti, pouze na základě stanov, vnitřních norem a řádů, sestavuje pořadí kandidátů na listinách. V konečném důsledku tedy dostal volič silnější pravomoc ovlivnit složení krajského zastupitelstva.

Zároveň však na rozdíl od voleb do zastupitelstev obcí, nemá volič v krajských volbách možnost využít tzv. panašování. Volič může hlasovat pouze pro jednu kandidátní listinu nebo jednotlivé kandidáty jedné strany (hnutí, koalice). Nemá možnost přidělovat preferenční hlasy pro různé kandidáty z různých kandidátních listin napříč politickým spektrem, jako při komunálních volbách.

Pro zajímavost lze uvést, že například volby do Švýcarských kantonů probíhají tak, že volič sice vybírá z kandidátů navržených politickými subjekty, ale bez navrženého pořadí. Toto pořadí zcela určí až voliči svými přednostními hlasy, s tím že mají právo nejen kandidáty preferovat, ale i naopak vyjádřit opačný názor, a kandidáta vyškrtnout.

Dle Krejčího⁴⁵ Kvorum pro postup stran (hnutí, koalic) do skrutinia je v těchto volbách zisk alespoň pěti procent z celkového počtu hlasů, které byly odevzdány ve volebním obvodu.

⁴⁴ EIBL, Ottol a PINK Michal. Krajské volby 2016. Brno: Masarykova universita. 2017. ISBN 978-80-210-8927-3, s. 28

⁴⁵ KREJČÍ, Oskar. Nová kniha o volbách. Praha: Professional Publishing. 2006. ISBN 80-86946-01-0, s. 330

Tím je v daném případě území kraje. V krajských volbách se používá d'Hondtova metoda s modifikovaným prvním dělitelem řady dělitelů (začíná číslem 1,42 a pokračuje řadou přirozených čísel 2, 3, 4, 5 atd.).

Jak uvádí Chytilík, Lebeda, Šedo a Čaloud ⁴⁶D'Hondtův dělitel je absolutně nejrozšířenější volební formulí poměrných systémů. Najdeme jej například v Rakousku, Belgii, na Islandu, v Portugalsku, Finsku, Španělsku, Argentině, Brazílii a Turecku.

Jestliže celkový počet kandidátů všech politických stran, politických hnutí a koalic, které postoupily do skrutinia, nedosahuje stanoveného počtu volených členů zastupitelstva, případně politickým stranám, politickým hnutím a koalicím tolik mandátů, kolik je kandidátů. Podmínkou je, aby počet takto získaných mandátů dosahoval alespoň poloviny stanoveného počtu členů zastupitelstva kraje, který má být zvolen (§ 43, odst. 9, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

Nezvolení kandidáti politických stran, politických hnutí a koalic, které získaly alespoň 1 mandát, se stávají náhradníky (§ 43, odst. 10, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

O výsledku a průběhu hlasování pořizuje okrsková volební komise zápis, jehož náležitosti stanoví zákon. Zápis o výsledku a průběhu hlasování na technickém nosiči předá předseda okrskové volební komise (případně jim pověřený člen) neprodleně Českému statistickému úřadu. Všichni členové okrskové volební komise obdrží výsledek hlasování v daném okrsku. Český statistický úřad převezme výsledky hlasování od územně příslušných volební okrsků a zajistí zpracování celkového výsledku voleb v kraji. Český statistický úřad vyhotoví ve dvojím stejnopise zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje a předá ho krajskému úřadu. Krajský úřad předá jeden stejnopis zápisu o výsledku voleb do zastupitelstva kraje Státní volební komisi.

3.8. Vyhlášení výsledků voleb, dodatečné volby, dodatečné hlasování

Výsledek voleb do zastupitelstva kraje vyhláší a uveřejňuje krajský úřad vyvěšením zápisu o výsledku voleb do zastupitelstva kraje na úřední desce krajského úřadu neprodleně po jeho podepsání (§ 44, odst. 1, zákona o volbách do zastupitelstev krajů). Státní volební komise

⁴⁶CHYTILÍK, Roman, ŠEDO, Jakub, LEBEDA, Tomáš a ČALOUD, Dalibor. Volební systémy. Praha: Portál, s.r.o.. 2009. ISBN 978-80-7367-548-6., s. 196

vyhlašuje a uveřejňuje celkové výsledky voleb do zastupitelstev krajů sdělením ve Sbírce zákonů (§ 44, odst. 2, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

Po uplynutí lhůty pro rozhodnutí soudu vydá krajský úřad kandidátům zvoleným za člena zastupitelstva kraje osvědčení o zvolení (§ 46, zákon o volbách do zastupitelstev krajů).

Dle § 47, zákona o volbách do zastupitelstev krajů, nedojde ke zvolení zastupitelstva kraje, jestliže soud shledá oprávněným návrh na neplatnost hlasování nebo na neplatnost voleb nebo nedosahuje počet získaných mandátů alespoň poloviny počtu členů zastupitelstva kraje. Poté se konají dodatečné volby či dodatečné hlasování, které vyhlásí ministr vnitra do 30 dnů od oznámení rozhodnutí soudu.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů tedy obdobně řeší situaci jako zákon o krajích dle § 45 (při poklesu členů zastupitelstva o polovinu vyhlásí ministr vnitra volby nové), kdy počet zvolených zastupitelů je menší než polovina (většina mandátů nebyla obsazena) a tedy zastupitelstvo není schopné se usnášet.

3.8.1. Vznik a zánik mandátu zastupitele

Připomeňme, že zákon o krajích (§33, odst. 1) stanoví, že mandát člena zastupitelstva vzniká zvolením; ke zvolení dojde ukončením hlasování. Totožné ustanovení obsahuje zákon o volbách do zastupitelstev krajů (§ 48, odst. 1).

Zákon o krajích v § 48, odst. 2 a 3, taxativně stanoví, kdy dojde k zániku mandátu zastupitele. Zcela logicky mandát zastupitele zanikne ukončením hlasování v druhý den voleb, případně nových voleb (nastupují nově zvolení zastupitelé, kteří z těchto voleb vzešli). Mandát člena zastupitelstva zaniká odmítnutí složení slibu či složení slibu s výhradou. Mandát zastupitele zanikne pochopitelně jeho úmrtím či okamžikem rezignace (odstoupení) z funkce člena zastupitelstva, které již nelze vzít zpět. K zániku mandátu zastupitele může dojít též vyslovením zastupitelstva, a to pouze z těchto důvodů: neslučitelnosti funkce nebo ztráty volitelnosti (viz kapitola aktivní a pasivní volební právo), pravomocnému rozhodnutí soudu, kterým byl zastupitel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Dle § 48, odst. 4, zákona o volbách do zastupitelstev krajů nevysloví-li zastupitelstvo kraje na nejbližším zasedání zánik mandátu (z výše uvedených důvodů), požádá ministr vnitra

neprodleně o svolání mimořádného zasedání zastupitelstva kraje, které se uskuteční nejpozději do 30 dnů od doručení jeho žádosti. Není-li zániku mandátu dosaženo na tomto mimořádném zasedání zastupitelstva kraje, zaniká mandát člena zastupitelstva kraje okamžikem, kdy to vysloví ministr vnitra. Dle § 48, odst. 6, zákona o volbách do zastupitelstev krajů toto usnesení zastupitelstva kraje a rozhodnutí ministra vnitra se neprodleně zašle tomu, kdo je proti rozhodnutí oprávněn domáhat se ochrany u soudu (zastupitel, jemuž mandát zanikl nebo politický subjekt, který ho navrhl) do dvou dnů od doručení rozhodnutí. Za doručené se usnesení nebo rozhodnutí považuje třetím dnem ode dne jeho vyvěšení na úřední desce krajského úřadu.

Dojde-li k zániku mandátu člena zastupitelstva, nastupuje zvolený náhradník z kandidátní listiny téže politické strany (hnutí, koalice), a to bezprostředně následující den. Není-li náhradník mandát člena zůstane uprázdněn do konce funkčního období.

3.9. Volební kampaň

V roce 2016 byla zákonem č. 322/2016 Sb.⁴⁷, novelizována většina volebních zákonů (prakticky všech mimo zákona o volbách do zastupitelstev obcí), a to včetně zákona č. 130/2000, Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Tato novela zavedla nová pravidla, obsažená v Hlavě deváté zákona o volbách do zastupitelstev krajů, která stanovuje pravidla volební kampaně a jejího financování. V § 56a, odst. 1, zákona o volbách do zastupitelstev krajů je definován pojem volební kampaně takto: Volební kampaní se rozumí jakákoliv propagace kandidující politické strany, politického hnutí nebo koalice anebo jejich kandidáta nebo volební agitace ve prospěch kandidující politické strany, politického hnutí nebo koalice anebo jejich kandidáta, zejména veřejné oznámení určené na jejich podporu nebo sloužící v jejich prospěch, včetně jakékoliv doprovodné akce, za které se poskytne nebo obvykle poskytuje úplata. Za volební kampaň se považuje i sdělení v neprospěch jiné kandidující politické strany, politického hnutí nebo koalice anebo jejich kandidáta.

Tato definice se jeví vcelku velmi obecně. Prakticky by se dalo spíše říci, že volební kampaň je cíleně vedená volební reklama, inzerce, marketing a další PR aktivity, které vedou političtí aktéři (kandidující politické strany, hnutí, koalice) či samotní kandidáti, a to buď přímo osobním kontaktem s voličem nebo prostřednictvím médií, za účelem získání co největšího

⁴⁷ Zákon č. 322/2016 Sb., ze dne 6. září 2016, kterým se mění volební zákony a další související zákony. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

množství voličských hlasů. Zákon předvídá i možné situace, kdy by reklama (volební kampaň) mohla být vedena v opačném, tedy negativním duchu v „neprospěch“ jiného kandidujícího subjektu nebo přímo kandidáta. Toto ustanovení je dále rozvinuto o pravidlo volební kampaně v § 56a, odst. 2: volební kampaň musí probíhat čestně a poctivě, zejména nesmí být o kandidátech a kandidujících politických stranách, politických hnutích nebo koalicích zveřejňovány nepravdivé údaje.

3.9.1. Časové vymezení volební kampaně

Další ustanovení zákona o volbách do zastupitelstev krajů obsahuje časové vymezení volební kampaně, kdy zákon o volbách do zastupitelstev krajů v § 56a, odst. 3 stanoví, že volební kampaň začíná dnem vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů a končí dnem vyhlášení celkových výsledků voleb do zastupitelstev krajů. Tedy volební kampaň začíná zpravidla avšak nejpozději 90 dnů před jejich konáním a končí dnem vyhlášení výsledků voleb (dle §44, zákona o volbách do zastupitelstev krajů). Další časové vymezení obsahuje § 56a, v odst. 7 a 8, kde je stanoven zákaz zveřejňování výsledků předvolebních a volebních průzkumu začínající od třetího dne přede dnem voleb až do ukončení hlasování, a dále zakázána volební agitace pro kandidující politické strany (politická hnutí nebo koalice) a jejich kandidáty v objektu, v němž je umístěna volební místnost, a v jeho bezprostředním okolí, ve dnech kdy v nich probíhá hlasování. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů obecně stanoví vysoké pokuty za přestupky a správní delikty při porušení pravidel vedení volební kampaně a jejího financování. Za porušení zákazu zveřejnění předvolební a volebních průzkumů v tomto období (viz výše) lze jako za správní delikt uložit fyzické osobě pokutu až do výše 30 tisíc Kč a právnické osobě dokonce až do výše 500 tisíc Kč. Přestože se zdá být právní úprava na první pohled až příliš přísná, při bližším zamyšlení je skutečně oprávněná a je v souladu s principem čestného a poctivého vedení volební kampaně. Nacházíme se v moderní době, která se nazývá dobou informací a je zcela nepochybné, že při dnešním vývoji internetových a dalších komunikačních médií je možné jejich prostřednictvím krátkodobě ovlivnit zveřejněním tzv. bleskového průzkumu volebních preferencí nejednoho potencionálního voliče, který by přijal aktuální informaci, že daný subjekt by pravděpodobně dle onoho průzkumu vůbec nevstoupil do tzv. skrutinia (tedy nepřekročil onu nutnou 5-ti procent hranici) a samozřejmě tak nezískal žádné „křeslo“ (mandát) v zastupitelstvu. Takováto informace může jeho rozhodnutí výrazně ovlivnit, jelikož zapříčiní, že kvůli obavě z „propadnutí“ jeho hlasu změní v posledním okamžiku svoji preferenci a bude hlasovat pro jiný subjekt či kandidáta. K tomu lze ovšem poukázat, že v průběhu hlasování je možné, a v praxi bývá obvyklé, že je veřejně v médiích dostupná průběžná informace o volební

účasti.

Pro volební kampaň může starosta vyhradit plochu pro vylepení volebních plakátů, a to 16 dnů přede dnem voleb. Možnost jejího využívání musí odpovídat zásadě rovnosti kandidujících politických stran, politických hnutí nebo koalic. K volební kampani nelze využívat komunikační média kraje nebo obce nebo právnické osoby, která je ovládaná krajem nebo obcí (§ 56a, v odst. 7, zákona o volbách do zastupitelstev krajů). K ustanovení, týkajícího se komunikačních médií obcí a krajů (dále jen „regionální média“), je třeba poukázat na § 4a zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)⁴⁸, kdy vydavatel periodického tisku územního samosprávného celku je povinen poskytovat objektivní a vyvážené informace o územním samosprávném celku a poskytnout přiměřený prostor pro uveřejnění sdělení, které vyjadřuje názory členů zastupitelstva územního samosprávného celku, týkajícího se tohoto územního samosprávného celku. Tedy lze usuzovat, že v období volební kampaně je možné prezentovat názory členů jeho zastupitelstva v regionálních médiích, avšak nikoli formou volební kampaně.

3.9.2. Pravidla transparentnosti volební kampaně

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů dále stanoví pravidla transparentnosti vedení volební kampaně, a to zavedením povinnosti vést transparentní volební účet, určením limitů výdajů vč. způsobu financování volební kampaně. Zákon rovněž stanoví Úřad (Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí), který vykonává dohled nad financováním volební kampaně a jeho další povinnosti v době konání kampaně pro krajské volby, jakožto právnické osoby.

I zde zákon připouští možnou nastalou situaci, kdy se volební kampaně účastní další fyzická či právnická osoba (dále jen třetí osoba), a to bez vědomí kandidující politické strany, (politického hnutí nebo koalice) anebo jejich kandidáta. Tehdy je třetí osoba povinna se před vstupem do volební kampaně zaregistrovat u Úřadu. Registrovanou třetí osobou nemůže být stát a jeho příspěvkové organizace, obec, městská část, městský obvod a kraj, dobrovolný svazek obcí, státní podnik a právnické osoby s majetkovou účastí státu nebo státního podniku, jakož i osoba, na jejímž řízení a kontrole se podílí stát, a to i jako osoba ovládající; to neplatí, nedosahuje-li majetková účast státu nebo státního podniku 10 %, právnická osoba s majetkovou

⁴⁸ zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-14].

účastí kraje, obce, městské části nebo městského obvodu, jakož i osoba, na jejímž řízení a kontrole se podílí kraj, obec, městská část nebo městský obvod, a to i jako osoba ovládající; to neplatí, nedosahuje-li majetková účast 10 %, obecně prospěšná společnost, politický institut a ústav, svěřenský fond, jiná právnická osoba, stanoví-li tak jiný právní předpis, zahraniční právnická osoba, fyzická osoba, která není státním občanem České republiky; to neplatí, jedná-li se o osobu, která má právo volit na území České republiky do Evropského parlamentu, fyzická nebo právnická osoba, která na svůj účet a na svou odpovědnost zajišťuje obsah, vydání a veřejné šíření periodického tisku, provozovatel rozhlasového a televizního vysílání (§ 56f, odst. 2, zákona o volbách do zastupitelstev krajů). Toto ustanovení zcela logicky zabraňuje, aby pro účely vedení volební kampaně byly zneužity veřejné prostředky.

Pro úplnost lze připomenout, že dle § 20, odst. 3,⁴⁹ seznam politických subjektů, které podaly kandidátní listinu, zašle Úřadu příslušný krajský úřad. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů tedy uděluje Úřadu základní nástroj k tomu, aby mohl dohlížet na financování volební kampaně, jelikož ze zákona je mu dán přehled o všech subjektech, které se volební kampaně účastní.

Propagace nebo volební agitace šířené prostřednictvím komunikačních médií musí obsahovat informaci o jejich zadavateli a zpracovateli; to platí obdobně i pro využití velkoplošných zařízení a sdělení v neprospěch kterékoliv kandidující politické strany, politického hnutí nebo koalice anebo jejich kandidáta. Kandidující politické strany, politická hnutí nebo koalice jsou povinny označit svým názvem nebo zkratkou jimi využitá prostředky volební kampaně. Registrované třetí osoby jsou povinny jimi využitá prostředky volební kampaně označit názvem, zkratkou nebo jménem a příjmením a evidenčním číslem registrované třetí osoby přiděleným Úřadem (§ 56a, v odst. 7, zákona o volbách do zastupitelstev krajů).

Každá kandidující politická strana (hnutí nebo koalice) a každá třetí osoba jsou povinny za účelem financování volební kampaně (veškeré výdaje na volební kampaň) zřídit transparentní účet (vedený na území České republiky), který bude nepřetržitě a bezplatně přístupný, a to nejpozději do 5 dnů ode dne vyhlášení voleb: Transparentní účet bude přístupný rovněž na jejich internetových stránkách. Kandidující politická strana, politické hnutí nebo koalice jsou povinny oznámit Úřadu adresu svých internetových stránek. Peněžní prostředky na transparentním účtu lze použít jen na výdaje za volební kampaň s tím, že prostředky které nebyly pro

⁴⁹ zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

volební kampaň využity se po uplynutí zákonné lhůty (dle §56b, odst. 6) převedou na účet politického subjektu, dříve nemůže být transparentní účet zrušen. Financování volební kampaně zahrnuje veškeré výdaje na volební kampaň. Zákon o volbách do zastupitelstev krajů stanoví povinnost evidence jiných (nepeněžních) plnění (ocenitelných v penězích), a to včetně jejich původu.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů v § 56d, odst. 2, stanoví limit veškerých výdajů (součet peněžních prostředků a dalších plnění ocenitelných v penězích) politické strany (hnutí, koalice), a to do výše 7 milionů Kč včetně daně z přidané hodnoty a počtu krajů, v nichž byla zaregistrovaná její kandidátní listina. Bylo-li plnění, které je součástí volební kampaně, poskytnuto bezplatně nebo za cenu nižší než obvyklou, započítává se do této částky podle zákona upravujícího oceňování majetku státu jeho obvyklá cena. Z důvodové zprávy k novele zákona vyplývá, že limit volební kampaně není stanoven nepřekročitelnou částkou pro jednotlivé kraje, jedná-li se o jeden kandidující subjekt (listinu, hnutí, koalici). Tedy jedná-li se o politickou stranu, která má podanou kandidátku ve všech krajích České republiky, celková částka prostředků na volební kampaň v krajských volbách nesmí přesáhnout 91 milionů Kč (13x7 milionů Kč, jelikož volby do hlavního města Prahy se konají v rámci komunálních voleb), a to bez ohledu na skutečnost, že by například v nejlidnatějším kraji tzn. Středočeském kraji částka za volební kampaň přesahovala oněch 7 milionů Kč, a naopak v nejmenším Karlovarském kraji by byla částka výdajů za volební kampaň nižší než 7 milionů. Zákon pro případy, že by daný kandidující subjekt nedodržel výši limitu, stanoví pokutu jako za správní delikt od 10 tisíc až do výše jeden a půl násobku částky, o kterou byl limit překročen. Limit výdajů na volební kampaň je stanoven taktéž pro registrovanou třetí osobu, a to 140 tisíc Kč včetně daně z přidané hodnoty za každý kraj, v němž registrovaná třetí osoba vede kampaň.

Důvodová zpráva k zákonu č. 322/2016 Sb., kterým se mění volební zákony a související zákony,⁵⁰ obsahuje zajímavý srovnávací přehled limitů volebních nákladů, zakotvených v právní úpravě v některých státech Evropy níže.

Stát	Omezení volebních výdajů
Belgie	Omezení je stanoveno pouze pro volby do federálního parlamentu – 1 000 000 eur na volební kampaň pro politické strany a nezávislé kandidáty.

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2017 Sb., kterým se mění volební zákony a některé další zákony. In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6ojql5shu> [vid. 2018-08-11].

Bulharsko	Výdaje na parlamentní volby jsou limitované 500 000 eur pro politické strany; 1 000 000 pro koalice.
Itálie	Limit pro politické strany je stanoven 1 euro na voliče (přibližně 98 000 000 eur).
Litva	Maximální výši výdajů stanovuje Centrální volební orgán pro každé volby na základě počtu voličů.
Lotyšsko	Výška výdajů je odvozena od průměrné hrubé mzdy v předcházejícím roce zveřejněné Statistickým úřadem při koeficientu 0,0008 na voliče.
Maďarsko	1 000 000 forintů (3 328 eur) na kandidáta
Polsko	Omezení je závislé od počtu voličů a počtu mandátů na jeden volební obvod.
Portugalsko	Pro parlamentní volby je stanoven limit 60 násobku měsíčního minimálního příjmu za každého kandidujícího kandidáta.
Rakousko	7 000 000 eur pro politickou stranu. Do sumy se nezapočítávají výdaje kandidáta uvedeného na kandidátní listině strany na propagaci vlastní kandidatury do výše 15 000 eur.
Rumunsko	Limit na politickou stranu se vypočte jako součet maximálního limitu na jednoho kandidáta, který je stanoven pro každý druh voleb (od 2800 eur do 1 000 000 eur).
Rusko	250 000 000 rublů (4,3 mil. eur) na politickou stranu anebo blok; každým rokem se to zvyšuje o inflaci.
Řecko	Výdaje nesmí překročit 20% celkového příjmu ze státního rozpočtu této politické straně/koalici v posledním období.
Slovensko	Do Národní rady Slovenské republiky je limit 3 000 000 eur pro politickou stranu/ politické hnutí. (úprava účinná k 1. 7. 2015)
Slovinsko	Pro volby do zákonodárního sboru, Evropského parlamentu a samosprávních celků je stanoven limit pro politickou stranu 0,40 eur na jednoho voliče.
Španělsko	Všeobecné volby – 0,24 eur na obyvatele ve volebním obvodu, kde je podána kandidátní listina; Evropský parlament – 0,12 eur na obyvatele; Obecní volby – 0,07 eur na obyvatele. Možnost navíc 96,162 eur v každé provincii, kde politická strana splní určité podmínky.
Velká Británie	30 000£ (41 809 eur) na každý volební obvod; maximálně však 810 000 £ (1 129 000 eur) pro Anglii, 120 000£ (167 000 eur) pro Skotsko a 60 000 £ (83 600 eur) pro Wales.

Důvodová zpráva k zákonu č. 322/2016 Sb. uvádí, že limity výdajů na volební kampaň jsou právně zakotveny v rámci Evropy v 21 státech, což činí 41,7%.

Zákon o volbách do zastupitelstev krajů v § 56d, odst. 3 stanovuje, že nejpozději 3 dny přede dnem voleb musí být známy všechny osoby, které ve prospěch kandidující politické strany, politického hnutí, koalice nebo jejich kandidáta uhradily nebo se zavázaly uhradit výdaje na volební kampaň, poskytly peněžitý dar nebo bezúplatné plnění. O těchto osobách se zveřejní na internetových stránkách kandidující politické strany, politického hnutí nebo koalice údaje stanovené v § 56c odst. 3 zákona.

Dle § 56e odst. 3 až 5 zákona o volbách do zastupitelstev krajů, kandidující politická strana, politické hnutí nebo koalice do 90 dnů ode dne vyhlášení celkových výsledků voleb zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup na svých internetových stránkách zprávu o financování volební kampaně. Zpráva obsahuje přehled bezúplatných plnění poskytnutých kandidující politické straně, politickému hnutí nebo koalici na volební kampaň s uvedením obvyklé ceny, nejde-li o peněžitý dar, a údaje o dárcích a poskytovatelích, i výši výdajů na volební kampaň hrazených samotnými kandidáty, přehled výdajů na volební kampaň s uvedením účelu, na který byly použity; je-li plnění poskytnuto za cenu nižší než obvyklou, uvedou se identifikační údaje poskytovatele v rozsahu stanoveném v § 56c odst. 3 zákona, přehled peněžitých dluhů, k jejichž splnění se kandidující politická strana, politické hnutí nebo koalice v souvislosti s financováním volební kampaně zavázaly, s uvedením plnění, které bylo kandidující politické straně, politickému hnutí nebo koalici věřitelem poskytnuto nebo k jehož poskytnutí se věřitel zavázal; je-li plnění poskytnuto za cenu nižší než obvyklou, uvedou se identifikační údaje věřitele v rozsahu stanoveném v § 56c odst. 3 zákona. Zprávu zveřejní kandidující politická strana, politické hnutí a koalice na formuláři, jehož vzor stanoví Úřad vyhláškou. Kandidující politická strana, politické hnutí a koalice do 90 dnů ode dne vyhlášení celkových výsledků voleb zašlou Úřadu veškeré účetnictví, které se týká volební kampaně a dále zprávu o financování volební kampaně podepsanou osobou oprávněnou jednat jménem politické strany nebo politického hnutí nebo, jde-li o koalici, podepsanou osobami oprávněnými jednat jménem všech politických stran a politických hnutí zastoupených v koalici. Obdobná pravidla zveřejnění údajů o financování volební kampaně platí pro registrovanou třetí osobu.

4. Výsledky voleb do zastupitelstev krajů

Proces zjišťování a zveřejňování výsledků daný zákonem o volbách do zastupitelstev krajů byl již popsán v rámci jednotlivých institutů volebního procesu.

Pokud chceme analyzovat samotné výsledky krajských voleb, a to včetně volební účasti, je třeba říci, že v porovnání s volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se na volby krajské všeobecně nahlíží optikou voleb druhořadých.

Toto je zapříčiněno pravděpodobně více důvody, které mají spojitost. V první řadě je všeobecně známo, že voleb do krajských zastupitelstev se účastní méně voličů, nežli např. voleb do Poslanecké sněmovny. Dle údajů Českého statistického úřadu⁵¹ byla v prvních krajských volbách v roce 2000 celostátní účast 33,64%, v roce 2004 přišlo volit 29,62% oprávněných voličů, v roce 2008 byla účast 40,30%, v roce 2012 účast dosáhla 36,89% a konečně v posledních krajských volbách 34,57%.

Zatímco při volbách do Poslanecké sněmovny se účast pohybuje okolo 50% až 65%, zájem volit do zastupitelstev krajů je podstatně nižší. Příčinou je snad to, že veřejnost má stále kraje (vyšší územně samosprávné celky) za nepodstatné, někdy až zbytečné instituce. Rovněž díky nižší volební účasti bývá někdy dovozováno, že krajské politici (hejtmani či krajské zastupitelé) mají slabší podporu (mandát), a tudíž v průzkumech důvěry veřejnosti zaostávají za obecními představiteli (starostové a obecní zastupitelé). Další z příčin může být i to, že regionální politická reprezentace není tolik plná známých osobností, a to buď lokálně, jako například starosta, se kterým se v malém městečku každý zná, a nebo naopak jako mediálně známé osobnosti, které buďto již působí v nejvyšší politice, anebo byly veřejně známé již před vstupem do politiky (herci, sportovci, apod.). Toto někdy bývá stranami řešeno tak, že na krajských kandidátkách se objevují oblíbení starostové či senátoři a poslanci. Bohužel pak následně, ale dochází ke kumulaci veřejných funkcí, a to někdy i více než dvojnásobné (na obecní, krajské i celostátní úrovni). Ve volbách dochází také k tomu, že politický subjekt na kandidátní listinu dosadí osobnost, která je známá a oblíbená, ale ve skutečnosti ani krajským zastupitelem nechce nebo dokonce nemůže být. Jde vlastně jen o jakousi návnadu na voliče, který kvůli podpoře dané osobnosti odevzdá svůj hlas straně (hnutí), přestože by ji jinak nevolil.

Zvýšit zájem voličů o krajské volby se nepodařilo ani onou změnou nutné hranice pro posun kandidáta z 10% na 5% preferenčních hlasů či zavedením voličských průkazů. Tyto změny volebního zákona se poprvé užily v roce 2012, kdy byla účast o více než 3% nižší než v roce 2008.

⁵¹ Český statistický úřad. Volby.cz [online]. [vid. 2018-08-80]. Dostupné z: <https://volby.cz>

Rok 2008 byl zatím rekordním nejen z hlediska účasti voličů v krajských volbách. Tento rok byl do jisté míry specifický také tím, že Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) se ziskem 35,38% zvítězila ve všech 13 krajích a získala 280 krajských mandátů (což činilo 41,48%). Jelikož šlo o výraznou změnu, v porovnání s předchozími krajskými volbami v roce 2004, tehdy naopak Občanská demokratická strana (ODS) vyhrála ve 12 ze 13 krajů s 36,35% a získala 291 krajských křesel z 675 možných, byly krajské volby v roce 2008 nazvány „oranžovým tsunami“.

Rok 2012 již nepřinesl tak zásadní změny. ČSSD v celostátních výsledcích obhájila vítězství z roku 2008 se ziskem 23,58 %. Nicméně vyhrála již jen v 9 krajích a ztratila oproti předchozím krajským volbám (v roce 2008) přes 400 tisíc voličů. Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) dosáhla v roce 2012 historicky svého nejlepšího výsledku 20,42%. Vyhrála ve dvou krajích (Karlovarském a Ústeckém kraji) a získala 182 krajských mandátů (polepšila si oproti roku 2008 o 68 křesel). V jednom kraji se podařilo vyhrát i ODS (Plzeňský kraj), ale celostátně ztratila oproti předchozím volbám více než 362 tisíc voličů s výsledkem 12,28%. V Libereckém kraji dokázali vyhrát Starostové pro Liberecký kraj (22,21% a ziskem 13 mandátů).

Do posledních krajských voleb v roce 2016 vstupuje nový politický subjekt (tedy pouze pokud jde o krajskou úroveň) hnutí ANO 2011, které se ziskem 21,05% zvítězilo v 9 krajích a získalo celkem 176 mandátů. ČSSD se podařilo zvítězit již jen ve dvou krajích České republiky, a to v kraji Jihočeském a na Vysočině. ČSSD v celostátním průměru skončila druhá s 15,25% , ale získala mandátů 125, čímž si pohoršila o 80 mandátů. V kraji Libereckém znovu zvítězili Starostové pro Liberecký kraj s 32,35 % a ziskem 17 mandátů. Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) v celostátním průměru dosáhla na 6,3%, ale zvítězila ve Zlínském kraji, kde se ziskem s 22,97% získala v zastupitelstvu 12 křesel.

Celostátní průměr volebních hlasů pro jednotlivé politické subjekty je vlastně pouze jakým si orientačním srovnáním, jak který subjekt uspěl, jelikož každý kraj se liší a má svá specifika. V jednom kraji daná strana může vyhrát a získat největší počet mandátů, a naproti tomu v jiném kraji se vůbec do zastupitelstva dostat nemusí nebo dokonce ani nepodala kandidátní listinu. Tedy pro hlubší analýzu by bylo nezbytné zhodnotit volební výsledek vždy pro určitý kraj.

Takový prostor zde není možné tomuto tématu věnovat, nicméně níže uvedená tabulka, vycházející z údajů Českého statistického úřadu⁵², zobrazuje výsledky krajských voleb v roce 2016 jednotlivě po všech 13 krajích u pěti parlamentních subjektů s celostátní působností.

Kraj	ANO 2011	ČSSD	ODS	KSČM	TOP 09	KDU - ČSL
Středočeský	20,76	13,17	13,05	10,13	6,54	3,51
Jihočeský	17,67	22,55	12,67	10,00	-	6,63
Plzeňský	21,52	17,35	14,63	11,58	7,09	5,11
Karlovarský	22,91	13,91	7,59	11,50	-	-
Ústecký	23,24	11,90	8,54	15,82	3,91	-
Liberecký	17,08	8,04	7,91	8,10	3,42	-
Královéhradecký	25,18	13,08	9,93	9,39	7,74	9,75
Pardubický	19,17	18,01	8,99	8,36	4,63	15,69
Vysočina	17,04	19,37	9,10	11,40	4,96	13,41
Jihomoravský	20,84	15,49	8,07	9,69	6,67	15,94
Olomoucký	23,77	13,88	7,54	11,56	4,05	11,39
Zlínský	15,68	12,46	6,39	8,22	2,01	22,97
Moravsko-slezský	25,70	16,66	6,93	11,38	3,43	10,17

5. Sestavování krajských koalic a povolební uspořádání orgánů vyšších územně samosprávných celků (krajů)

Jestliže dosavadní popis jednotlivých institutů volebního procesu byl jasně stanoven zákonem, sestavování povolebních koalic žádný zákon neupravuje, a tak jediným mantinelem je pro regionální politické aktéry zákon o krajích, který upravuje vznik (volbu) krajských orgánů.

Na první pohled by se mohlo zdát, že v okamžiku, kdy skončila volební kampaň a otevřely

⁵² Český statistický úřad. Volby.cz [online]. [vid. 2018-08-80]. Dostupné z: <https://volby.cz>

se volební místnosti, je v zásadě dobojováno. Čeká se pouze na sečtení hlasů, vyhlášení výsledků, a pokud nebyla podána nebo již soud zamítl případnou volební stížnost, je dobojováno zcela. Takto by se dalo vše uzavřít v případě, že by jedna polická strana (hnutí či koalice) získala nadpoloviční většinu zastupitelských křesel, tedy v zásadě by nepotřebovala žádného oficiálního koaličního partnera ani tichou podporu od jiného politického subjektu v kraji, a mohla by vládnout sama. Taková situace sice není nemožná, ale v porovnání s dosavadními výsledky krajských voleb od roku 2000 reálně spíše méně pravděpodobná, byť nutno poznamenat, že v roce 2008 ČSSD v Olomouckém kraji k těsné většině chyběl pouze jediný mandát.

Pokud budeme sledovat pouze procenta získaných hlasů a pomyslný stupínek vítězů je pravda, že ten je již po volbách jasný. Vícekrát se ovšem stalo, že strana, která zvítězila na procenta ve volebním klání nakonec skončila v opozici, protože nebyla schopna sestavit funkční koalici. Připomeňme, že nováček zatím posledních krajských voleb v roce 2016 hnutí ANO 2011, sice formálně zvítězil v 9 krajích, nicméně nakonec dokázal získat jen pět hejtmanů a ve čtyřech krajích (respektive pěti, později v roce 2017 ještě přibyl Jihočeský kraj), skončil v opozici.

Z uvedeného vyplývá, že povolební vyjednávání je finální fází, která ukončí dlouhý politický boj, a to ustanovením orgánů kraje. Logicky není radno jej podcenit, ba právě naopak.

Jak takové vyjednávání reálně skutečně vypadá lze jen dedukovat. Být před volbami většinou bývá politickými elitami vylučováno, že by již existovala nějaká budoucí dohoda o spolupráci, a že koalice se sestavují až po volbách, je pravděpodobné, že určitá předchozí jednání často probíhají, případně politické subjekty chtějí pokračovat ve spolupráci, která fungovala v minulém funkčním období. Leckdy může do podoby krajských koalic zasáhnout celostátní politika a koalice na kraji může kopírovat koalici celostátní nebo naopak může vznikající krajská koalice kopírovat již fungující kolice ve statutárních městech, a tak podobně. Pravdou ovšem zůstává, že všechny předchozí dohody neplatí v okamžiku, kdy výsledek voleb v kraji potenciálním koaličním partnerům prostými počty nedává dohromady nadpoloviční většinu mandátů v zastupitelstvu. Poté mohou přibrat dalšího partnera či partnery (případně i tiché), nebo zkusit dohodnout koalici s nějakým úplně jiným subjektem, či konečně odejít do opozice.

Většinou lze předvídat, jaké strany k sobě budou mít ideově blízko a budou se moci dohod-

nout v rámci svých volebních programů na určitých průnicích, tak aby každý z koaličních partnerů prosadil maximum ze svého programu. Programová otázka by měla být prvořadá. Dále samozřejmě následuje dohoda, kdo získá post hejtman, a jaké bude rozdělení dalších vlivných funkcí v radě kraje (náměstci, radní), kdo bude řídit jednotlivé resorty (doprava, zdravotnictví, školství, sociální věci, kultura a další). Součástí dohod bývá i vedení výborů a komisí včetně klíče na počet členů v těchto orgánech, které nominují jednotlivé zastupitelské kluby. Takové povolební vyjednávání, které vedou pověřeni vyjednavací (zástupci jednotlivých politických stran), může trvat i celé týdny a může ho komplikovat mnoho záležitostí, například konkrétně navržené personální obsazení.

Pokud dojde k finální shodě, podepisuje se koaliční dohoda a programové prohlášení, respektive jakási smluvní deklarace o tom, na čem se strany dohodly, a co budou prostřednictvím svých koaličních zastupitelů v kraji společně prosazovat. S touto dohodou se předstupuje před krajské zastupitelstvo s žádostí o podporu. Tato podpora by měla být předem dohodnuta s koaličními zastupiteli. Samozřejmě je taktéž možné, že jednotliví kandidáti na volené funkce získají podporu též od některých opozičních zastupitelů.

Zákon č. 12/2000 Sb., o krajích v § 39, odst. 1 stanovuje lhůtu pro svolání ustavujícího nově zvoleného zastupitelstva, které svolává dosavadní hejtman. V § 39, odst. 2 dále stanoví, že ustavujícímu zasedání předsedá zpravidla nejstarší člen zastupitelstva do doby, než je zvolen hejtman nebo náměstek hejtmána. Ustavující zasedání zastupitelstva zvolí hejtmána, náměstka hejtmána a další členy rady. Pokud se tak nestane, předsedající ustavující zasedání přeruší. Současně zastupitelstvo rozhodne, kdy bude zasedání pokračovat tak, aby se uskutečnilo nejdéle do 7 dnů od konání přerušenoého jednání.

Často probíhá veřejná diskuse, zdali v České republice nezavést tzv. přímou volbu starostů a hejtmanů. Inspiraci lze nalézt v sousedním Slovensku v zákoně č. 180/2014 Z.z., o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov⁵³.

Podle tohoto zákona na Slovensku probíhá hlasování v krajských volbách na dvou hlasova-

⁵³ zákon 180/2014 Z.z, o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov;In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-25].

cích lístcích, které volič vkládá do jedné obálky. Jeden hlasovací lístek je pro volbu členů zastupitelstva (poslanci zastupitelstva), kde jsou všichni registrovaní kandidáti pro daný obvod (kraj je rozdělen na jedno či více mandátové volební obvody poměrně podle počtu obyvatel kraje) seřazeni abecedně. Tedy poslanci zastupitelstva na Slovensku se nevolí na jedné celokrajské kandidátce. Volič na jednom hlasovacím lístku do zastupitelstva označí pořadové číslo kandidátů, pro které hlasuje, a to maximálně do počtu kolik má být kandidátů pro daný obvod zvoleno. Druhý hlasovací lístek obsahuje všechny zaregistrované kandidáty na předsedu samosprávného kraje (v našich podmínkách hejtman), seřazené v abecedním pořadí. Volič označí jednoho kandidáta na předsedu. Kandidát na předsedu může být pouze osoba, která ke dni konání voleb dovršila věku 25 let. Kandidátky na předsedu i poslancův mohou krom politických stran (koalici) podávat i nezávislí kandidáti, a to v případě že jejich kandidaturu svým podpisem podpořilo 1000 (kandidát na předsedu) nebo 400 (kandidát na poslance) voličů samosprávného kraje.

Postavení krajů a jejich orgánů na území Slovenské republiky stanoví zákon č. 302/2001 Z.z., o samosprávných krajích⁵⁴, jež sice přímo voleným předsedovi samosprávného kraje dává určité silnější pravomoci, nežli kterými disponuje náš hejtman, např. jakési právo veta, které může předseda uplatnit domnívá-li se, že usnesení zastupitelstva je v rozporu se zákonem nebo je pro kraj nevýhodné. Zároveň předseda může být následně přehlasován třípětinovou většinou zastupitelstva. Na Slovensku je mandát předsedy silnější a dává mu větší legitimitu, tím že byl zvolen přímo občany, nicméně hypoteticky nemá-li podporu u poslanců zastupitelstev, a to své vlastní strany nebo na základě nějaké koaliční dohody, velmi těžko dokáže sám něco prosadit. Zároveň je třeba říci, že samosprávné kraje na Slovensku mají ze zákona jinak ustavené krajské orgány a v případě zavedení obdobné přímé volby v České republice podle Slovenského vzoru by muselo dojít k zásadnímu přepracování nejen samotného volebního zákona, ale i souvisejících právních předpisů.

6. Soudní přezkum voleb do zastupitelstev krajů

Jak výstižně uvádí Molek a Šimíček⁵⁵ s trochou nadsázky je možno říci, že realizace volebního práva představuje pomyslný vrcholný projev demokracie, jejíž je skutečnou oslavou. Právě

⁵⁴ Zákon 302/2001 Z.z., o samosprávě vyšších územních celků (zákon o samosprávných krajích); In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-25].

⁵⁵ MOLEK, Pavel a ŠIMÍČEK Vojtěch. Soudní přezkum voleb. Praha: Linde Praha. 2006. ISBN 80-7201-639-3., s. 9

ve volbách totiž občané vybírají svoje reprezentanty do zastupitelských sborů, přičemž se zároveň rozhodují, zda se o tyto mandáty budou sami ucházet. V moderních demokraciích však mají právo rozhodovat o platnosti těchto voleb soudy, jejich legitimita je od vůle lidu odvozena jen velmi vzdáleným způsobem. Vzniká tak zdánlivý paradox: o svátku demokracie mohou rozhodovat v konečném důsledku nedemokratické orgány. Zřejmě i proto se stává, že čas od času se mezi různými komentátory, a pohříchu i mezi politiky objevuje nepředstíraný úžas a špatně skrývaná nevole právě nad tímto paradoxem. Jak je možné, že se soudy vůbec pletou do voleb? Jak to, že si uzurpují právo autoritativně zpochybnit jejich výsledky? Z čeho vlastně vyvěrá možnost hrstky lidí zvrátit rozhodnutí učiněné tisíci a třeba i několika miliony občanů? Přes uvedené pochyby se domníváme, že soudy mají při kontrole korektnosti volebního procesu svoje nezastupitelné místo.

V České republice je ústavně zakotvena soustava obecných soudů a dvou soudů speciálních, tedy Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu. Neexistují žádné speciální volební soudy. Od roku 2003, kdy vešel v platnost zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, který zařadil krajské soudy jako součást správního soudnictví a Nejvyšší správní soud jakožto vrcholný soudní orgán ve věcech správního soudnictví. Před účinností tohoto zákona byla kompetence v oblasti volebního práva dána sestavě okresních soudů, obecným krajským soudům a Nejvyššímu soudu. Pokud bychom se pro zajímavost ohlédli do dějin českého práva ještě hlouběji, vycházejí ze slovníku Veřejného práva československého⁵⁶, volební soud (v.s.) podle zákona č. 125/1920 Sb. zrušilo Národní shromáždění ústavním zákonem č. 65/1946, čl. 13.

Jak konstatuje Gerloch, Hřebejk, Zoubek⁵⁷ platná právní úprava tedy nezná existenci volebního soudnictví v institucionálním smyslu. Část působnosti má Ústavní soud, část Nejvyšší správní soud, resp. i krajské soudy. Vzhledem k tomu, že právo volit a být volen patří mezi základní ústavně zaručená práva, lze rozhodnutí příslušných obecných soudů napadnout ústavní stížností u Ústavního soudu.

V zákoně č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů je v hlavě VII. ustanoven

⁵⁶ Slovník veřejného práva československého. Svazek V. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 1098 s. ISBN 80-902752-9-X, s. 343

⁵⁷ GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK Jiří a ZOUBEK Vladimír. Ústavní systémy České republiky, 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2013. ISBN 978-80-7380-423-7. 114 s.

soudní přezkum v oblasti krajských voleb. Procesní úpravu soudnictví ve věcech volebních stanoví zákon č. 150/2002 Sb., soudní řádní správní v § 88 - 93 „Soudnictví ve věcech volebních a ve věcech místního referenda“.

Soudní ochrana je přisouzena ve věcech seznamu voličů, registrace, neplatnosti voleb a hlasování a konečně ochrany ve věcech zániku mandátu.

Pro přehlednější orientaci lze soudní přezkum zákonnosti a ústavnosti voleb rozdělit na ochranu aktivního a pasivního volebního práva a ústavní ochranu volební spravedlnosti:

6.1 Ochrana aktivního volebního práva

Dle Klímy⁵⁸ aktivní volební právo občana je chráněno možností domáhat se odstranění chyb a nedostatků ve stálém seznamu voličů. Občan tak může učinit v souvislosti s volbami do všech reprezentativních orgánů s návrhem na vydání rozhodnutí o provedení opravy nebo doplnění tohoto seznamu příslušnému krajskému soudu. Předpokladem je, že příslušný orgán státní správy (obecní úřad) tyto chyby či nedostatky na upozornění voliče sám do 48 hodin neodstraní nebo písemně v této lhůtě neodpověděl se dělením důvodů, proč žádosti vyhovět nelze (§28 odst. 2, zákona o volbách do zastupitelstev obcí).

6.2. Ochrana pasivního práva při volbách do zastupitelstev

Předmětem věcné působnosti soudního přezkumu při volbách do (obecních) krajských zastupitelstev jsou tyto právní věci:

- odmítnutí kandidátní listiny pro volby do obecního (krajského) zastupitelstva, jakož i proti rozhodnutí o provedení registrace s aktivní legitimací volební strany obrátit se na krajský soud ve lhůtě do 2 pracovních dnů s návrhem domáhat se ochrany;
- škrtnutí kandidáta na kandidátní listině s aktivní legitimací volební politické strany či kandidáta domáhat se u krajského soudu ve lhůtě do dvou pracovních dnů ochrany;
- proti usnesení, kterým zastupitelstvo obce (kraje) vyslovilo, že mandát člena zastupitelstva obce (kraje) zaniká nebo proti obdobnému rozhodnutí ministra vnitra, se může člen zastupitelstva, o jehož mandát, jde nebo volební politická strana, která podala kandidátní listinu v obci (či kraji), do dvou pracovních dnů od doručení domáhat ochrany u soudu podáním návrhu na zrušení takového usnesení nebo rozhodnutí;

⁵⁸ KLÍMA, Karel. Ústavní právo. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2004. ISBN 80-86473-90-2, s. 394 - 397

podáním návrhu na neplatnost hlasování, na neplatnost voleb nebo na neplatnost volby kandidáta se může domáhat u soudu ochrany každý občan zapsaný do seznamu ve volebním okrsku, kde byl člen zastupitelstva kraje volen, jakožto i každá politická strana (hnutí, koalice), jejíž kandidátní listina byla zaregistrována pro volby do tohoto zastupitelstva, (dále je „navrhovatel“). Návrh je třeba podat nejpozději do 10 dnů po vyhlášení výsledku do zastupitelstev krajů Státní volební komisí.

6.3 Ústavní ochrana volební spravedlnosti

Ochrana volební spravedlnosti podléhá ústavní kontrole. Jde o jedno ze zaručených lidských práv. Fyzická nebo právnická osoba se může domáhat prostřednictvím ústavní stížnosti rozhodnutí ochrany u Ústavního soudu proti pravomocnému rozhodnutí soudů obecných dle čl. 87 odst. 1 písm. d). zákona č. 1/1992 Sb., Ústava České republiky, a to ve lhůtě 60 dnů od právní moci rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje.

6.4 Soudní judikatura ve věcech krajských voleb

Pro ucelený popis problematiky soudního přezkumu krajských voleb je klíčové uvést alespoň dvě příkladná rozhodnutí soudů (pouze právní věta, shrnující právní názor), byť samozřejmě od roku 2000 (kdy proběhly první krajské volby) již došlo k více judikátům ve věci krajských voleb.

- Podhrázký⁵⁹ příkladně uvádí Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. 12. 200, sp. Zn. 23C 109/200
„Návrh na neplatnost voleb § 53 odst. 1 a § 61 odst. 1 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů“
Návrh na neplatnost voleb do zastupitelstva kraje musí být doručen příslušnému soudu nejpozději do 16.00 hodin desátého dne po vyhlášení výsledků voleb Státní volební komisí; nestačí tedy, je-li návrh v této lhůtě podán na poště, pokud jej pošta doručí soudu až po jejím uplynutí.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 12. 2000, sp. zn. 23 C 106/2000
„Hlasování mimo volební místnost §31 odst. 7 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů“

⁵⁹ PODHRÁZKÝ Milan. Přehled judikatury ve věcech voleb, referend a politických stran. Praha: ASPI, a.s. 2008. ISBN 978-80-7357-291-4, str. 222-224

Povinnost okrskové volební komise vyslat členy k určitému voliči dva své členy s přenosnou volební schránkou, úřední obálkou a hlasovacími lístky není spojena bez dalšího se žádostí voliče o to, aby mu bylo umožněno hlasovat mimo volební místnost, odůvodněnou závažnými, zejména zdravotními, důvody, nýbrž jen se skutečnou existencí těchto důvodů. Jestliže informace, které má okrsková volební komise k dispozici nebo které si opatří, nenasvědčují závěru, že jsou na straně voliče dány závažné, zejména zdravotní důvody, které mu neumožňují dostavit se k hlasování do volební místnosti, není žádost voliče o to, aby mohl hlasovat mimo volební místnost, opodstatněná.

7. Závěr

Volby, tedy možnost svobodně vybírat své zástupce, jsou právem označeny za svátek demokracie. Bohužel, co se týče voleb krajských, prozatím se nepodařilo dosáhnout vyšší volební účasti. Zájem občanů volit do krajů je tradičně malý. K pravděpodobným důvodům, které byly nastíněny v samotné práci jako je, neznalost kandidátů, obecná menší oblíbenost a důvěra v představitele krajů v porovnání s volenými zástupci měst a obcí, patří pravděpodobně i to, že občané si leckdy neumí přesně vybavit, co krajská samospráva vlastně spravuje, že kraje mají na starosti střední školství, regionální nemocnice, krajskou záchrannou službu, silnice II. a III. tříd, krajské knihovny, muzea. Chyba je na straně samotné politické reprezentace. V krajských volebních kampaních často zaznívají celostátní témata, například hesla z billboardů typu „Zasloužíme si lepší Česko“, téma daní, či nelegální migrace, snad dokáže voliče přimět jít volit daný subjekt, který toto téma nadzvedne, ale s kompetencemi kraje taková témata mají pramálo společného. Důkazem toho, že ve volbách krajů se často volí rovněž podle spokojenosti s centrální politikou, je rekordní účast v roce 2008, kdy nastalo tzv. „oranžové tsunami“, jako protest proti stávající pravicové vládě a odlehčeně se říká, že volby vyhrály „zdravotní poplatky“.

K procesu samotné volební kampaně lze pozitivně vyzdvihnout, že byly do zákona o volbách do zastupitelstev krajů zavedeny limity výdajů na kampaň a povinnost vést transparentní účty. Tato zákonná povinnost bude platit pro kandidující politické subjekty až od roku 2020, byť již v roce 2016 z vlastní iniciativy některé strany transparentní volební účty zavedly.

Často se v Čechách vede veřejná diskuse o zavedení přímé volby starostů a primátorů dle vzoru sousedního Slovenska. Při bližším pohledu mě osobně tento systém nepřesvědčil o své funkčnosti v praxi. Zdali opravdu může takto přímo volený předseda kraje (u nás hejtman) skutečně využít nezávisle svůj silný mandát, pokud zároveň nebude mít určitou koaliční podporu v samotném zastupitelstvu, budu v budoucnu se zájmem sledovat. Co se týče volební účasti v krajských volbách na Slovensku, i přes přímou volbu předsedy, nedosahovala ve volbách v roce 2017 žádných závratných hodnot (necelých 30%).⁶⁰

Přesto jsem názoru, že určité změny v rámci krajských voleb by dle vzorů z jiných evropských států být zavedeny mohly, a to například abecední seřazení kandidátů, možnost volit

⁶⁰ Štatistický úrad Slovenskej republiky. Volby do orgánov samosprávnych krajov 2017. [online]. [vid. 2018-20-80]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/index.html>

kandidáty až do počtu všech členů zastupitelstva (nikoli pouze čtyři preferenční hlasy), a to napříč politickým spektrem.

Jsem přesvědčena, o skutečné potřebě zavedení jednotného volebního kodexu, který by sjednotil a systematizoval volební zákony pro všechny úrovně, jelikož popsané a další případy reálně ukazují na nedostatky a mezery v platné právní úpravě (nejen v zákoně o volbách do zastupitelstev krajů). Jeho přijetí musí samozřejmě předcházet podrobná veřejná diskuse o jeho podobě.

8. Resümee

Die Wahlen, also die Möglichkeit, freiheitlich eigene Vertreter auszuwählen, werden mit Recht als "Feiertag der Demokratie" bezeichnet. Leider ist es bei Regionalwahlen bisher nicht gelungen, eine höhere Wahlteilnahme zu erreichen. Das Interesse der Bürger zu wählen ist auf regionaler Ebene traditionell gering. Zusätzlich zu den vermuteten Gründen, die in der Arbeit geschildert werden, wie fehlende Bekanntheit der Kandidaten, allgemein geringeres Vertrauen zu den Vertretern der Bezirke im Vergleich zu den gewählten Vertretern der Städte und Gemeinden sowie ihre geringere Beliebtheit, kommt wahrscheinlich auch, dass die Bürger häufig nicht genau wissen, was die Bezirksselbstverwaltung eigentlich verwaltet. Dass die Bezirke für Mittelschulen, regionale Krankenhäuser, Bezirksrettungsdienst, Straßen der II. und III. Klasse, Bezirksbibliotheken, Museen, Galerien und anderes verantwortlich sind, ist oft nicht bekannt. Dieser Mangel zeigt sich in der politischen Repräsentation selbst: In den Bezirkswahlkampagnen dominieren häufiger die gesamtstaatlichen Themen, wie z. B. Steuer oder illegale Migration, statt der regionalen Themen.

Ein Beweis dafür, dass in Regionalwahlen oft die Zufriedenheit mit der Zentralpolitik das Wahlergebnis bestimmt, ist die Rekordteilnahme an den Wahlen im Jahre 2008, als der "orangefarbene Tsunami" als Protest gegen die bestehende rechtsorientierte Regierung auftrat und man sagen konnte, dass die "Gesundheitsgebühren" die Wahl entschieden haben.

Bezüglich des Wahlkampfes ist es positiv zu sehen, dass man im Gesetz über die Wahlen für die Regionalvertretungen Obergrenzen für die Kampagnenausgaben und die Pflicht zur transparenten Kontoführung verankert hat.

In Tschechien wird oft die öffentliche Diskussion über die direkte Wahl von Bürgermeistern und Oberbürgermeistern nach dem Muster des Nachbarlandes Slowakei geführt. Es handelt sich dabei um eine Kombination des Mehrheitssystems (Wahl des Vorsitzenden der Selbstverwaltungsregion) und des Verhältnissystems (Wahl der Abgeordneten der Selbstverwaltungsregion). Mich persönlich hat dieses System bei näherer Betrachtung nicht von seiner Funktionsfähigkeit überzeugt.

Trotzdem bin ich der Ansicht, dass bestimmte Änderungen im Rahmen der Regionalwahlen nach dem Muster anderer europäischer Länder eingeführt werden könnten.

Abschließend bin ich davon überzeugt, dass es tatsächlich einen Bedarf für die Einführung eines einheitlichen Wahlkodexes gibt, der die Wahlgesetze in der Tschechischen Republik für alle Ebenen (Gemeinde, Bezirk, Staat) vereinheitlicht und systematisiert.

9. Zdroje

Knihy:

ANTOŠ, Marek. PRINCIPY VOLEB v České republice. Praha: Linde Praha. 2008. 191 s. ISBN 978-80-7201-734-8.

COGAN, Rudolf. Krajské zřízení. Praha: ASPI. 2004. 440 s. ISBN 80-7357-041-6.

EIBL, Ottol a PINK Michal. Krajské volby 2016. Brno: Masarykova universita. 2017. 278 s. ISBN 978-80-210-8927-3.

GERLOCH, Aleš, HŘEBEJK Jiří a ZOUBEK Vladimír. Ústavní systémy České republiky, 5. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-423-7.

CHYTILEK, Roman, ŠEDO, Jakub, LEBEDA, Tomáš a ČALOUD, Dalibor. Volební systémy. Praha: Portál, s.r.o.. 2009. 375 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

KLÍMA, Karel. Ústavní právo. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. 2004. 815 s. ISBN 80-86473-90-2.

KREJČÍ, Oskar. Nová kniha o volbách. Praha: Professional Publishing. 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0.

LEBEDA, Tomáš. Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Nakladatelství Karolinum. 160 s. 2008. ISBN 978-80-246-1523-3.

MOLEK, Pavel a ŠIMÍČEK Vojtěch. Soudní přezkum voleb. Praha: Linde Praha. 2006. 331 s. ISBN 80-7201-639-3.

PODHRÁZKÝ Milan. Přehled judikatury ve věcech voleb, referend a politických stran. Praha: ASPI, a.s. 2008. 391 s. ISBN 978-80-7357-291-4.

Slovník veřejného práva československého. Svazek V. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 1098 s. ISBN 80-902752-9-X.

Právní přepisy:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a sobod; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České Národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení); In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-10].

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-07-12].

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10]

Zákon č. 130/2000 Sb., zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-06].

Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

Zákon č. 322/2016 Sb., ze dne 6. září 2016, kterým se mění volební zákony a další související zákony. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-10].

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) ; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-14].

Zákon 302/2001 Z.z., o samosprávě vyšších územních celků (zákon o samosprávných krajích); In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-25].

Zákon 180/2014 Z.z, o podmíenkách výkonu volebního práva a o změně a doplnění některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-25].

152/2000 Sb., VYHLÁŠKA Ministerstva vnitra ze dne 9. června 2000 o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů; In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [vid. 2018-08-12].

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2017 Sb., kterým se mění volební zákony a některé další zákony. In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqge3v6ojql5shu> [vid. 2018-08-11].

Soudní rozhodnutí:

3682/2018 Sb. NSS, In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptembrhbptgn-rygjpxgys7nzzxg>

Internetové zdroje:

Ministerstvo vnitra ČR. Informace o podmínkách kandidatury ve volbách do zastupitelstev krajů konaných v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/volby-volby-do-zastupitelstev-kraju.aspx> [vid. 2018-08-10].

Ministerstvo vnitra ČR. Podmínky kandidatury státních zaměstnanců ve volbách do krajských a obecních zastupitelstev. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21985111&doctype=ART> [vid. 2018-08-10].

Právní rozhledy 13-14/2017, s. II, In: Beck-online [online právní informační systém]. Dostupné z: <http://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptem-brg5pxa4s7gezv6mjul5zv62ljobqq&groupIndex=0&rowIndex=0> [vid. 2018-08-11].

Ministerstvo vnitra ČR. VOLBY DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ konané ve dnech 7. a 8. října 2016 Harmonogram úkolů a lhůt. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/harmonogram-kraje-pdf.aspx> [vid. 2018-08-10]

Ministerstvo vnitra ČR. Informace o způsobu hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-zpusobu-hlasovani-5076800-doc.aspx> [vid. 2018-08-13].

Český statistický úřad. Volby.cz [online]. [vid. 2018-08-80]. Dostupné z: <https://volby.cz>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Voľby do orgánov samosprávnych krajov 2017. [online]. [vid. 2018-20-80]. Dostupné z: <http://volby.statistics.sk/osk/osk2017/sk/index.html>

Aktuálně.cz. Drábová rezignuje na post středočeské zastupitelky. Dohodla se na tom s Chovancem. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/drabova-rezignuje-na-post-stredoceske-zastupitelky-dohodla-s/r~de30f8f8452111e790040025900fea04/?redirected=1535658993>. [vid. 2018-08-13].

Lidovky.cz. Kupka nahradí Bendla ve sněmovně. Středočeské okrsky chybovaly při sčítání hlasů. Dostupné z : https://www.lidovky.cz/kupka-nahradi-bendla-ve-snemovne-stredoceske-okrsky-chybovaly-pri-scitani-hlasu-gp0-/zpravy-domov.aspx?c=A171119_142321_ln_domov_ELE [vid. 2018-08-13].

Konzultace:

Mgr. Daniel Hajšman, vedoucí Odboru právního a legislativního Krajského úřadu Plzeňského kraje